

Наша Ніва

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

ISSN 1819-1614

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Прыватнае прадпрыемства «Суродзічы». Выходдзіць штотыднёва, у чацвярткі 9 771319 161008

Новая анатыкарупцыйная палітыка

За карупцыйныя скандалы ад пасад адхілены шэраг высокіх чыноўнікаў і адъёзных суддзяў.

Старонка 5

Айцец Аляксандар Надсан

Духоўны аўтарытэт беларусаў съяткуе паўстагодзьдзяя съятарскай дзейнасці.

Старонка 10

Нябесныя ваўкі

Новы ўздым незалежніцкіх рухаў у Паволжы.

Старонка 6

У НУМАРЫ**Сідорскаму спадабалася**

Мэтай I Беларускага інвестыцыйнага форуму ў Лёндане было знаймства прадстаўнікоў сусветнага бізнесу з інвестыцыйнымі магчымасцямі Беларусі, а нашых урадоўцаў — з сусветным бізнесам.

Старонка 4.

МЗС: Лукашэнку пра «Іскандэр» ня так зразумелі

Афіцыйны Менск пасыпляўся заверыць, што Беларусь на мае ніякага намеру адказваць на амэрыканскую батарэю ПРА ў Польшчы. Старонка 2.

Мужчынская палата

За некалькі дзясятак мэтраў ад галоўнага праспекту сталіцы стаіць зусім сціплы будынак, куды на водзяць экспкурсіі. Вітаў Тарас. Эсэ. Старонка 2.

Атлянт пакінуў неба

У Менску, Вільні, Кракаве і Варшаве, у картках узятых для прагледу рукапісаў, нязменна захоўваецца подпіс Генадзія Кісялева. А хто пасыля яго?

Старонка 13.

Вэрсал. Byelorussia

На здымках Сямёна Печанка — першы плён рэстароўцы ружанская палац Сапегаў. Старонка 9.

Яўленьне Макея народу

Удзельнікі беларуска-нямецкага «Менскага форуму» мелі магчымасць назіраць новага кіраўніка Адміністрацыі прэзыдэнта Уладзімера Макея. І на праста назіраць, а пачуць ягоны выступ. І на толькі выступ, але і адказы на пытанні Садоўскага, Парсюковіча, Шумчанкі. Піша Барыс Тумар. Старонка 3.

Фото: ВМЕДІАНЕТ

Нацбанк зьбіраецца «мякка дэвальваць рубель»

Нацыянальны банк плянуе праводзіць паступную дэвалюцию беларускага рубля, прывянгана да кошту валют. Пра гэта заявіў у Лёндане намеснік кіраўніка галоўнай фінансавай установы краіны Васіль Мацашоўскі, паведамляе TUT.BY. Спачатку мы плянуем больш гнуткую курсавую палітыку. Мы намерены мякка дэвальваць нацвалюту», — сказаў Мацашоўскі.

Аніак ён не ўдакладніў, якім тэмпам будзе ажыццяўліцца дэвалюцыя. Але зьяўярнү увагу на зынжэнне курсу расейскага рубля ў

Расеі на 1% на мінулым тыдні і на пляяны Масквы працягнуць зынжэнье.

Як паведаміў TUT.BY начальнік упраўлення інфрамацыі Нацбанку Анатоль Драздз, «мякка дэвалюцыя ужо ідзе». Курс нашага рубля ў дачыненіі да далаўра ЗША паступова зынжакаеца, аднак да канца году ён будзе ўтройліваца ў рамках установленай Нацбанкам валютнага калідору — у межах 2 100—2 200 рублёў.

Што тычыць 2009 году, то тут магчымыя ваганы ў межах 5—10%. tut.by

«НН», «ARCHE» працягаюць турнэ: Глыбоке, Наваполацак, Горадня

31 лістапада, 14.00. Віцебск. Даведкі праз т.: (029) 651-32-53, 517-32-53.

Утой самы дзень 19.00. Глыбоке, у касынёле. 1 снежня, 19.00. Наваполацак, Таварыства беларускіх мовы.

4 снежня, 18.30. Горадня. Памінканске Таварыства Беларускай Шкілы на вуліцы Будзенія, 48а.

Спаканіні будзе прысьвечаны розным сюжэтам. Будзе прэзентаваны Збор твораў ксінда Адама Станкевіча, што выйшаў у выдавецтве ARCHE, адбуцца прэзэнтациі нумару часопісу ARCHE, прысьвечанага Вялікаму Княству Літоўскому і дарасейскай гісторыі Беларусі. Прыецьці рэдактар часопісу В. Булгакаў, рэдактары газеты «Наша Ніва» Андрэй Дынько і Андрэй Скурко, гісторык Алеся Пащекевіч, гардзенскі і менскі аўтары ARCHE і «Нашай Ніви». Будзе працаваць выставка беларускіх кніжак. Сустэрчы пройдуть у рамках кампаніі «Будзьма!». Запрашаныца ўсе адхотнікі.

10 СНЕЖНЯ

БУДЗЬМА! www.budzma.org

МАКСИМА Е БАГДАНОВІЧА

Святлана Златкоўская
Літак Вольга
Ян Жанна
ПАРЫСА СІМАСЕВІЧ
Рэчыца Герагіт
Міхаіл Зіў
Марыя Гітровіч
Валера Букіна
Хадзілаў Барыс

А 3

КАМЭНТАР

Да бягучага палітычнага моманту

Піша Андрэй Павач.

Я гляджу на сцятуацию ў нашым грамадзтве аптымістична. Мы перажылі выключна цяжкія часы татальнага непрызнання нацыянальных каштоўнасцяў, іх вынішчэння, але працягвалі існаваць. Частапушыся пасля 1995 году літаральна на ўскрайку прорвы, мы ў духоўным сэнсе не здзілі ніводнай нашай пазыцыі. Мы штогод упарты збіраемся 25 Сакавіка, ушаноўваем Дзяды і матілы нашых герояў, упарты даказавам уладам сваё права на ўнутраную аўтаномію. Адным словам, мы ёсьць і нам ёсьць ад чаго адштурхнуцца, ёсьць што пратанаваць дзяржаве. З іроній ціпер успамінаюча спробы некаторых наших палітыкаў дэмакратызація Беларусь з дапамогай Россіі, грамадзтве якой, як выявілася, куды далей да дэмакратыі і ўсіведамлення сваёй нацыянальнай ідзі, чым беларускаму.

Яшчэ Алексіс дэ Таквіль у сваёй працы «Стары лад і рэвалюцыя» сцьвердзіў, што рэвалюцыя заўсёды прыходзіць тады, калі ўлады крышачку, бы так мовіць, «адпушкаюць лейцы». Што прымушае ўладу рабіць спробы выпусціць пару з грамадзкага катла — іншая справа: аднак рабы француза не прызнаць нельга: рэвалюцыі, і ў Францыі XVIII-га, і ў Рәсей XX-га, і ва Ўкраіне XXI-га стагодзьдз'ё былі рэакцыйны грамадзтва, якое ўжо адчула смак пзўнай свабоды, на спрабу зноў закруціць гайкі.

Ня буду спрачацца, да якой ступені гатовыя «дэмакратызація» і тым больш «абеларушаванія» ціперашні ўлады, аднак дзіве речы пзўныя. Па-першое — спробы стварыць хаяні для бія замежжа карынту незалежніцтва ціперашніх уладаў будуть мець месца. Па-другое, будучы да апошніга трымашь вусе «дэмакратызацыйныя» працэсы пад кантролем.

Яскравы доказ першага — чуткі пра скочок Паўла Латушкі з пасады пасла ў Польшчу ў Адміністрацыю А.Лукашэнкі. Колішнім беларускамоўнаму прэс-сакратару МЗС прыгатавана роля галоўнага прапагандыста «лукашызму ў нацыянальнай каштоўніцце».

Харектэрна, што пайшлі і чуткі пра будучы правадор на беларускую мову паловы перадач тэлебачання.

Аднак на плёткі мяне цікавіць. Спакою не дае іншэ — на што вывіцца здатным незалежнасцю беларускага грамадзтва, каб у спрыяльнай каньюнктуры вырвачці для сібес значаць месца на грамадзкай і, магчыма, нават палітычнай арэне? Сённяння эта пытаныне нумар адзін.

Апазыцыйны расколатая, заграззя ў танным крытыканстві.

Сённяння патрэбны сапраўды ўсеграмадзкі сход, які скончыць нарашце ідэйскія сваркі і сфармуюсce асноўныя патрагаваніні, якіх трэба дамагацца. Патрагаваныні гэтых ясных: свабода выданыя і распаўсюдзіца незалежнай прэсы,

дазвол на стварэнні і свабоднае

функциянаванні грамадзкіх арганізацый і палітычных партый, вартанне ў школьнай адукцыі беларускамоўнага навучання гісторы... Акрамя як згуртавацца, іншага выхаду ў апазыціі няма. Можна, вядома, хітарства пас्मіхацца і пуз'ёнаста пераконваць найперш самых сябе ў тым, што хутка адліга скончыцца, а Эўропу чакае чарговыя вялікі аблом, аднак падобная пазыцыя — гэта пазыцыі, якіх ні здатнага ні на што паўліўцаць назіральніка.

Стаўкі высокія. Лукашэнкаўцы распачалі реформы. Яны спрабуюць стварыць бачнасць існавання незалежнага ад уладаў «грамадзкага сэктору», які быццам падтрымлівае і радасна адабрае ўсе пачынанні ўладаў.

Адмоўчаваючыся, нічога ня робячы, мы можам страпіць нават тое нямногое, што маєм сёньня.

Крок наперад, два крокі назад

На афісе Мілінкевіча апісалі маёмысьць.

18 лістапада судовыя выканаўцы з Першамайскага раёну сталіцы апісалі маёмысьць на афісе «Руху «За Свабоду». Афіцыйная падстава для апісання маёмысьці: 10 гадоў тому на гэтым кватэрам пражывалаў чалавек, у дачыненіі да яко-

га была заведзеная крымінальная справа.

Паводле выканаўцаў, у кватэрах могуць знаходзіцца рэчы, якія належалі таму самому гаспадару. Апісалі мэблю, кампютары, а таксама стары альтынварны гадзіннік, падараны было му кандыдату ў прэзыдэнты. Посуд не чапалі, жартуе Мілінкевіч.

Лідэр «Руху «За Свабоду» адзначае, што гэты інцыдэнт сведчыць пра ба-

рацьбу груповак у атэчэвіні Лукашэнкі: «Гэта можа быць інцыдэнт вымовы людзім, якія супраць пераменяна ў нашай краіне, наладжаныя кантактамі з Захадам, лібралізациі экномікі».

Зыміцер Панкавец

МЗС: Лукашэнку пра «Іскандэр» ня так зразумелі

Афіцыйны Менск паспяшаўся заверыць, што Беларусь ня мае нікага намера адказаць на амэрыканскую батарэю ПРА ў Польшчы.

Прэс-сакратар міністэрства замежных спраўў Андрэй Папоў звяів, што ў матэрыяле ў газэце Wall Street Journal была да пушчаная нынешнім інтэрпрэтацыямі словаў кіраўніка Беларусі. Гэта датычыць выказаваніяў адносна плянія ЗША па разгортванні систэмы ПРА ў Эўропе і здзінні ў адказ Рәсей, уключна з размышчаннем комплексаў «Іскандэр».

Папоў адзначаў, што скажэнне сэнсу выказаваній Лукашэнкі прыводзіло да мноства дадумак, якія сталі падставай для няправільных ацэнак ня толькі сярод экспэртаў, але і ў палітычных колах розных дзяржаваў.

«У сувязі з гэтым хачу заявіць, што

лідэр Беларусі не рабіў нікіх заяўві пра намеры нашай краіны размысляць расейскія ракетныя комплексы «Іскандэр». У гэтым лёгка пераканацца, калі зъверыца з стэнарамі інтарв'ю Лукашэнкі газэце Wall Street Journal, размешчанай на сайдзе кіраўніка Беларусі», — адзначыў А.Папоў.

Далей адзначае, што ў рамках праграмы пераўзбудзення войска старыя ракетныя комплексы паступова замяняюцца на новыя, у тым ліку, магчыма, і «Іскандэр», але гэта нават «ня пляны заўтрашняга дні».

Напярэдадні афіцыйны прадстаўнік Дзяржэнерпартаменту ЗША Робэрт Вуд звязаў, што размышчаныя расейскіх ракетных комплексаў «Іскандэр» на тэрыторыі Беларусі ня будзе спрыяць захаванню стабільнасці ў ўзрэгейскім рэгіёне.

«Мы ўжо шматразова заяўлялі, што сістэма ПРА не скіраваная супраць Рәсей або Беларусі», — сказаў Р.Вуд.

ЗП

Мужчынская палата

Віталь Тарас. Эсэ.

Горад жанчынаў

З некалькі дзясятакі мэтраў ад галоўнага праспекту сталіцы, які Артур Клінаў ахрысьціў Горадам Сонца, убаку ад величнага гмаху з калёнамі, стаіць зусім сціплы будынак, куды на вадзіць экспкурсія. Гэта шпітальны будынак. Але гарнёрыца перад замежнікамі тут няма чым — у архітэктурны ансамбль паміж Палацам Рэспублікі і Нацыяналь-

най бібліятэкай будынак яўні на ўпісавацца. Тут, у шпітальных палацах з струхлем лінолеумам на падлоге і аблупленай фарбай на сценах, ляжыць па пяцьшэсць чалавек у кожнай. А ў прыбіральнях цякуць унітазы з адвеячнай паламаным злыўнымі бачкамі...

Адзінай замежнай дэлегацыі, якую тут можна ўяўіць, — гэта дэлегацыя фэміністак заходніх краінаў. Яны, наўпачына, засталіся б задаволеныя. Ня тым фактам, зразу

мелі, што ў аддзяленні анкахірургіі лекуецца агромністая колкыясць жанчынаў, якім тут аднімаюць грудзі. І на тым, што малодшы я сядзіні мэдычны пэрсанал складаюць выключна жанчыны. А тым, што сярод прадстаўнікоў прафэсіі, якія раней лічыліся выключна мужчынскай, — хірургаў, усталяваюць амаль поўны пэрсонал. Жанчыны робіць тут штодня хірургічныя апераціі з такой самай цвёрдасцю, якія практычна не маюць супарэвутаў. Жанчыны захвараюць на твары, якую возіць у інваліднай кялясцы сядзелку. Жанчына ўесь час мырмоча нешта неразорблівае, амаль мыкае, але часам прамаўляе асэнсаваныя фразы, кшталт «пасехаў наперад!». У жанчыні памёр хананы муж, пасыць чаго яна захвараля з гора. Сын, які живе ў ЗША, разгуляўся высылае маш 200 далляру на сядзелку.

Часам у вузкім калідоры хірургічнага аддзялення

СЪЦІСЛА

Гомельскі прыклад

Двоес жыхароў Гомелю, у якіх узялі адбіткі пальцаў, даведаўшыся, што спраўа гэтая добраахвотная, напісалі заявы ў РУУС. Кіраваліся яны законам пра дзяржаўную дактыліскапічную рэгістрацыю, які, у выпадку адпаведнага звароту грамадзіні, перадугледжвае зынічнэне выніку рэгістрацыі цягам месяца.

Жыхары Гомелю, якія наважыліся на гэту спраўу, атрымалі афіцыйны паведамленні з РУУС пра зынічнэне іхных адбіткаў пальцаў.

Прэмія Каролю

Шэф-рэдактар газеты «Новы час» Аляксей Кароль узнагароджаны прэміяй імя Найта за яскунную журналістыку ў цяжкіх умовах. Цырымонія адбылася 12 лістапада ў Вашынгтоне. На вечарыне прысутнічылі афіцыйныя паведамленні з РУУС пра зынічнэне іхных адбіткаў пальцаў.

БРСМ супольна з «Маладым фронтом»

...беларусізуюць Кобрын. Найперш, БРСМ будзе дапамагаць праводзіць у гарадах мерапрыемствы ў межах кампаніі «Беларускую книгу — дзесяцім!», «За МТС падбеларуску!», арганізоўваць сустэрэны з гісторыкамі і грамадzkімі дзеячамі, праводзіць дыскаткі з песьнямі на роднай мове.

Трапіць на БАТЭ — «Рэал» хоча больш за 100 тысячай чалавек

Арганізатары футбольнага матчу БАТЭ — «Рэал», які пройдзе 25 лістапада на менскім стадыёне «Дынама», атрымалі каля 100 тысяч звязак на билеты. Пры гэтым стадычная арэна можа прынесьці толькі кірху больш за 30 тысячай чалавек. 19 лістапада, калі пачалі прадаваць квиткі, лякасаў стадыёну «Дынама» ўтварылася кіляметровая чарга.

ЗП, СП; «Эхо Москвы», БелаПАН, mfront.net

Яўле́нне Макея наро́ду

Удзельнікі беларуска-нямецкага «Менскага форуму» мелімагчымасць назіраць новага кіраўніка Адміністрацыі прэзыдэнта Ўладзімера Макея. І ня проста назіраць, а пачуць ягоны выступ. І ня толькі выступ, але і адказы на пытанні Садоўскага, Парсюковіча, Шумчанкі. Піша Барыс Тумар.

Інтрыга была тым больша, што Макей публічна выступае вельмі рэдка, а на недзяржайнай плошчоўцы — і зусім. Між тым яго называюць чалавекам нумар трэх ў сёньняшній гіерархіі лукашэнкайцам, пасля ўласна Аляксандра і Віктара Лукашэнкоў. І менавіта зь ім, былым савецкім выведнікам, а пасля РБЭшным дыпламатам, звязаўшым ціперашні курс на прымірэнне з Эўрасаюзом. Урэшце, ён стаў першым кіраўніком Адміністрацыі, які наведаў «Менскі форум».

Макей нэрваваўся.

Седзячы пад прыцэлам фотакамэраў, ён то цёр нос, то торгтаў вуха, то прыкрываў вусны кулаком. Было відаць, што яму нязвычайна выступаць публічна. Амаль усю сваю прамову ён прачытаў з паперак, прычым без вялікага выражэння, бясколерна. Без шпаргалкі ён

толькі трохі прамовіў панямецку пры канцы свайго выступу.

Прамова была вытыманая ў абарончым стылі. Ён гаварыў пра:

- падвойныя стандарты;
- 12 страчных гадоў для беларуска-эўрапейскіх адносінай;

немагчымасць зрабіць кальку з заходніх демократыў іншых краінах, да таго ж у адначас;

сацыяльную стабільнасць; бараваць з наркатафікам і гандлем людзьмі;

свабоду СМІ, якую трэба вызваліць ад клішэ;

супольны гістарычны досьвед Беларусі і Германіі;

Калі Макей нагадаў пра паставленае прызыданствам Беларусі Аляксандрам Лукашэнкам задачу ў кароткія тэрміны вывесці Беларусь у трыццатку самых разывітых дзяржаў свету, спадарыў Т. у апошнім шэрагу захікалі.

«Мы, эўрапейцы, маем...», — звярнуўся да німецкіх гасцей Ул. Макей, і лёгкае замілаванне расплылося пад вусікамі пасла Гебгарда Вайса, што сядзеў на поднімне разам з праф. Райнэрам Лінднэрам, нязменным рухавіком «Менскага форума».

Напачатку ў голасе Макея празвінела некалькі пушнікіністкі, пасля падрыхтаваны тэкст збіўся ў звязку танальнасцю пасла гордае цэнтральнаазіяцкія сатрапі дзе-небудзь у палаца Шонброн пры АБСЭ. Аднак, выкрыўшы падкопы і звінушы ілюзіі, Макей не закліміў Захад як галоўную пагрозу духоўнасці, а заклікаў перайсці ад эры канфрэнтацыі да эры дыялёгу і згяніў адкладную блёкавую сувядомасць, прапанаваўшы заходнім партнёрам «без палітычных ярлыкоў зірнуць на Беларусь».

У сваім выступе Макей цытаваў Актавіе Паса і Конрада Адзнаўэра, прычым апошнія — на мове аргяніналу. Ён адзначыў бягучы год як год 90-годзідзя сканчэння Першай сусветнай.

Пасыя яго слова наноў перайшло да вядоўцы, прафэсара Лінднэра, які нагадаў, што гэта таксама год дваццацігодзідзя адкрыцця

Анатоль Шумчанка: «Уладзімер Уладзімеравіч, рашыце насы праблемы».

праўды пра Курапаты, якое перавярнула сувядомасць беларусаў, і стварэньня Народнага Фронту, які на сёньня ёсьць найстарэйшай апазыцыйнай палітычнай арганізацыяй Усходніх Эўропы. Такі быў пачатак дыскусіі — яна анансавалася, але ёсё адно засыпела аўдиторыю звініцаку. Народ адвых весьці спрэчку, пагатоў — з кіраўніком Адміністрацыі. Узініла пауза, якую запоюніў немец з амбежаванымі фізычнымі магчымасцімі — ён хацей наведаць Хатынъ, але аказаўся, што мэмарыял недаступны для таіх, як ён, вазочнікі.

Другім словам ўпершы пасол Беларусі ў Німецчыне Пятро Садоўскі. «Маё пытанье простае як тры рублі. Калі мы зможам набываць «Народную волю» ў шапіках?» Залі запліскала, Макей сумеўся, вытымаў паузы і адказаў па-беларуску, што «пазытыўныя крокі будзут абавязковы, і яны будуть датычыць таксама сітуацыі на мэдыйным рынку».

Тады на trybunu выскочыла чарвяная дзяўчынка ў панцерных джынсах. І яна ўдзельніца форума, сказала яна, мы сюды зъ сябрамі прыйшлі пікетам, каб нагадаць пра Бараненку і яшчэ дзесяць палітвізняў па справе 14-ці. Нас спадар Лінднэр запрасіў увайсці, і вось я таксама з этай trybunu кажу: німа нікай лібералізацыі, пакуль гэтая людзі не разаблітаваны.

«А я Парсюковіч, — выйшаў съедам за ёю да мікрофону былы палітызень... І давай прафу-матку рэзач». Нарозаў-нарэзаў і застаўся стаяць за попітрам. Маўляў,

патрабую адказу.

Лінднэр заўважна ня ведаў, што рабіць, залі шыбуршэла, Макей узяў сябе ў рукі:

«Палітвізняў у нашай краіне не было і німа. Ёсьць жаданье прыпісаць палітычныя матывы асобам, якія былі пакараныя па тых ці іншых крымінальных справах. Але закон адзін для ўсіх. Закон можа і не апавядаць тым

адміністрацыі. Узініла пауза, якую запоюніў немец з амбежаванымі фізычнымі магчымасцімі — ён хацей наведаць Хатынъ, але аказаўся, што мэмарыял недаступны для таіх, як ён, вазочнікі.

Другім словам ўпершы пасол Беларусі ў Німецчыне Пятро Садоўскі. «Маё пытанье простае як тры рублі. Калі мы зможам набываць «Народную волю» ў шапіках?» Залі запліскала, Макей сумеўся, вытымаў паузы і адказаў па-беларуску, што «пазытыўныя крокі будзут абавязковы, і яны будуть датычыць таксама сітуацыі на мэдыйным рынку».

Тады на trybunu выскочыла чарвяная дзяўчынка ў панцерных джынсах. І яна ўдзельніца форума, сказала яна, мы сюды зъ сябрамі прыйшлі пікетам, каб нагадаць пра Бараненку і яшчэ дзесяць палітвізняў па справе 14-ці. Нас спадар Лінднэр запрасіў увайсці, і вось я таксама з этай trybunu кажу: німа нікай лібералізацыі, пакуль гэтая людзі не разаблітаваны.

«А я Парсюковіч, — выйшаў съедам за ёю да мікрофону былы палітызень... І давай прафу-матку рэзач». Нарозаў-нарэзаў і застаўся стаяць за попітрам. Маўляў,

Кароткая размова Макея з Мілінкевічам

Падчас Менскага форуму адбылася кароткая сустрэча кіраўніка Адміністрацыі прэзыдэнта Уладзімера Макея з лідэрам «Руху «За свабоду» Аляксандрам Мілінкевічам. Мілінкевіч прадставіў Макею пасол Німецчыны Гебхарт Вайс. «У нас адбылася размова, — каза А. Мілінкевіч. — Я выкладаў пазыцыю свою, якая ёсьць і пазыцыяй аб'яднаных дэмсаў».

Пра то, што мы ставімся да дыялёту, што мы яго падтрымлівам. Я

лічу, калі краіна ў

небясьпечы, вельмі важна,

каб эліты і контрэліты

знойшлі супольную нову.

Бо ў нас агульны інтарэс:

захаваць Беларусь. А

Беларусь сапраўды ў

небясьпечы, бо мы можам

стаць пратэктаратам

суседніх краін, на перш

з прычынай эканамічных.

І патрэбны дыялёт не толькі

«Эўропа — улада».

Патрэбны дыялёт «кулада — дэмсаў».

Я думаю, што Уладзімер

Макей выдатна зразумеў

тое, што я кажу. І, напэўна,

ён таксама выступае за

дыялёт. Але так вось зь

першай размовы на вячэры

такія спрабы не

вырашаюцца. І ўпэўнены,

што Уладзімер

прыйдзе да нехаднасці

размовы з дэмсаў, бо

мы прадстаўляем

найбольш актыўную,

інфармаваную частку

грамадства».

Паводле радыё «Свабода»

была, каб не прыйсці — новая антыкарпцыйная началаці; пракуратура, суды, МУС, аказваеца, у нас павязаныя парукі.

Не да месца чамусыці ўспомнілася, як на прамінулы форум завітаў Уладзімер Канаплёт. Таксама выступіў.

Сідорскаму спадабалася

Мэтай і Беларускага інвестыцыйнага форуму ў Лёндане было знаёмства прадстаўнікоў сусветнага бізнесу з інвестыцыйнымі магчымасцямі Беларусі, а нашых урадоўцай — з сусветным бізнесам. На думку прэм'ер-міністра Сяргея Сідорскага, «форум перасягнуў усе нашыя чаканы».

16 лістапада ў лёнданскім аэропорце «Гатвік» высадзілішь ушанувальны дэсант беларускіх удзельнікаў першага Беларускага інвестыцыйнага форуму — у 4-зоркавым гатэле Park Plaza County Hall для беларусаў забраўнівали 180 месцаў.

З беларускага боку працу форуму ўзначаліў прэм'ер-міністр Сяргей Сідорскі. Удзел у форуме ўзялі мініstry эканомікі і сельскай гаспадаркі, на- меснікі міністраў прамысловасці і энергетыкі, кіраўнікі га- ліновых канцэрнаў, банкаў, за- водаў. Зівярнула ўвагу, што ў складзе дэлегаціі быў і дырэктор Гарадзенскага гарбарнага завода, былы кандыдат у прэзы- дэнты ад апазыцыі Сямён До- маш.

Замежных экспэртаў ды інвес- тараў прадстаўлялі лорд Робэрт Скідзельскі, які акрамя ўсіго ўваходзіць у раду дырэктараў расейскай карпарацыі «Сыстэма», Супачай Панічпакдзі, ген- сакратар Канфэрэнцыі ААН па гандлі і разьвіцці, Аляксандра Хара, намеснік гендэрэктара СГА, а таксама прадстаўнікі замежных банкаў і кампаній, што маюць свой бізнес у Беларусі.

Уласна форум быў падзелены на шэраг тэматычных сэкцый: «Прамысловасць, нафтакімічны комплекс і энергетыка», «Развіцці фінансавых рынкаў і фінансавых інстытутаў», «Аграрная прамысловы комплекс, харчи- вая і лёгкая прамысловасць», «Эргономічныя зонныя, малы і сярэдні бізнес». Дарэчы, сядзіба высту- поўцаў на апошній сэкцыі прадстаўнікоў незалежных прадпры- мальніцкіх арганізацій заўважана не было.

Беларусы прадставілі ўвазе замежных інвестараў больш за 70 інвестпректаў, сродкі якіх — стварэнне марскога гандлёвага флоту Беларусі, пабудова заводу па вытворчасці аўтобусаў на базе МАЗу, стварэнне каскадаў ГЭС на Дзвіні і Дняпры да інш.

На выніковай прэс-конферэн- ціі прэм'ер-міністар Сяргей Сідорскі заявіў, што «форум у Лёндане перасягнуў усе нашыя чаканы». Чым насамрэч можуць пахваліцца арганізатары? Адным з самых перспэктывных выніку можна называць пратакол пра намеры паміж беларускім Мініканомікі і польскай кампаніяй «Кульчык Холдынг» на конкретнай падставе вугальнай электрастанцыі ў Беларусі. Пра-

ект ацэньваецца прыблізна ў \$1 млрд. Гаворкі пра яго вядуцца гады чатыры, ды пакуль бяз вы- нику. Меркавалася, што гэта будзе стансія на польскім вугалі. Толькі ж вытворчасць яго ў Польшчы скарачалася, краіна сама мае ператварыцца ў імпар- цёра гэтага паліва.

Сярод іншага, С. Сідорскі меў перамовы з кіраўніцтвам амэриканскай карпарацыі «Катэрпілар». Гаворка вяліся пра магчы- масці супольнай вытворчасці рухавікоў.

Паводле словаў віцэ-прем'ера Андрэя Кабякова, заслуга на раз крытыкаванага дзяржаўнага кантролю над эканомікай у тым, што сусветныя крыйзіс пакуль мала крануў Беларусь.

Віцэ-прызидент банку RBS (ABN Amro) Франк Кайларс называў умовы працы ў Беларусі зручнымі, бо ту «працујуць вы- сокакваліфікаваныя і зычлівія людзі», ды дэйнічнасць «дакладна адлажана арганізацыя прави- дзення ўгоды». Банк ABN

амго вядомы найперш па двух буйных пракцэсах — атрыманні Беларусью краінавага крэдыта нараўні з перадпрадажнай ацэнкай «Белтрансгазу».

Ніхто з незалежных журналі- стаў з Беларусі на форум на ездзіў. Гроши, відома, любіць цішу, але гэта, бадай, на той вы- падак. Прысутнасць карэспандэнтаў не зашкодзіла.

«Як піяр-актыў форум, магчы- ма, быў пасылковы», — мяркую намесніца рэдактара эканамічнага тыдніка «Белорусы и ры- нок» Ірина Крыловіч. Што да доўгатэрміновых яго вынікаў, то казаць нешта пакуль рана, мяр- кус яна.

Аналітык Інстытуту прываты- заци і мэнеджменту Дзмітрый Крук лічыць, што ў любым вы- падку Лёнданскім форуму наўрад ці будзе мець імгненны вынік для Беларусі.

Варта адзначыць, што форум прыпаў на найудалы час: фінан- савы крыйзіс не ўтамаваны, для Беларусі горшыя часы, магчы- ма, яшчэ наперадзе. Таму сам момант для прыватызациі не найлепшы — цана прадпрыем- стваў падае, попыт нізкі, свабод- ных грошей на рынку мала.

Сямён Печанко

Таня Казыра можа вярнуцца ў Беларусь

Бабуля 16-гадовай барысаўчанкі Надзея Новік паведаміла, што ўнучка хоча вярнуцца.

«Яна міе пазваніла а 3-й ночы і гаварыла, што хоча вірнуцца, — расказала Н. Новік. — Яна вельмі сумуе. Кажа, што калі, напрыклад, ідзе ў краму, то ёй пада- сцца, што яна бачыць твары сіброву і зна- ёмых».

Н. Новік зазначыла, што сям'я Сапата, у якой жыве дзяўчына, прапанавала ёй «добра падумыць». Бабуля таксама абвер-

глі інфармацію пра тое, што прычынай вітання дзяўчынкі зьяўліеца «несча- сцьльве каҳанье».

5 жніўня Т. Казыра, якая знаходзілася ў ЗША на аздаравленні па чарноўльскай праграме, разам з групай беларускіх дзя- ўцей павінна была вылেцець з Сан-Фран- цыска ў Менск, аднак да прызначага часу не прыбыла ў аэропорт. Пазней стала ві-

дома, што дзяўчына падала ў іміграцыйную службу дакументы для прадаўжэння гасцінай візы і застасцца ў ЗША, каб да- чакацца рашэння ўладаў.

У верасьні пасольствы замежных кра- наў пачаўврэзілі інфармацію пра прыбы- ненне Менскам праграмаў аздаравлен- нія беларускіх дзяўчын за мяжой.

БелПАН

СЪЦІСЛА

«Беларусбанк» ізноў павялічыў стаўкі па крэдытах

Каб атрымаць самы папулярны крэдyt — на спажывецкі патрэбы тэрмінам да трох гадоў, — трэ будзе плаціць 19% у беларускіх рублях і 16% у валюце. Што да будаўніцтва, то тут трэба плаціць 20% гадавых «за фактычны час карыстанніе крэдыта».

Міністар Шапіра знойшоў адэкватны адказ Расеі

Міністар сельскай гаспадаркі і харчавання Сямён Шапіра прапанаваў правесці інспекцыю расейскіх прадпрыемстваў, якія па-стаяўляюць сваю прадукцыю ў Беларусь і называюць свой намер «адэкватнымі заходамі» ў суязі з ігнараваннем беларускіх прадуктаў. Паводле Шапіры, харчаванніе ў Расею па-стаяўляюць 122 прадпрыемстваў аграпрамы. Расейцы маюць прэтэнзіі да 35 з іх. Прычына — неадпаведнасць якасці малака і мяса расейскім стандартам. Але пакуль

ЮЛІЯ ДАРДЖИКЕВІЧ

Менскі аўтамабільны рынок напярэдадні крыйзу.

толькі 7 прадпрыемстваў ведаюць, што канкрэтна не падаеца расейскім спажывцам іхнія прадукцыі. Міністар цвердзіц: гэтым дзеяннямі Москва

найперш абараняе ўласнага вытворцу. Страціць расейскі рынок навягдна, сказаў ён. Палова ўсіго беларускага малака экспартуецца менавіта ўсходнім суседу.

Гроши пайшлі
На раёнкі Міністэрства фінансаў у Нацбанку 18 лістапада паступіў першы транш стабілізацыйнага крэдыта ад Расейскай Фэдэрэцыі ў памеры \$1 млрд. Сродкі

пералічаны ў адпаведнасці з заключанымі паміж Беларусью і Расеяй дамовай, якую падпісалі міністар фінансаў Беларусі Андрэй Харкавец і міністар

финансаў Расеі Аляксей Кудрын. Усяго паводле дамоўленасці цікам 2008—2009 гг. Беларусь мае атрымаць \$2 млрд. стабілізацыйнага крэдыта. СП; паводле рэлі «Свабода», nrb.by

люстра дзён

Новая антыкарупцыйная палітыка

За карупцыйныя злачынствы з пасадаў знятыя намеснік генпрокурора Мікалай Купрыянаў, прокурор Менскай вобласці Міхail Сынгір, намеснікі міністра ўнутраных справаў Аляксандар Шчурко і Віктар Філістовіч, а таксама шэраг высокіх чыноўнікаў МУС.

З карупцый у Беларусі будуць змагацца «жастачайшымі вображенімі», заяўлю Лукашэнка на нарадзе «па пытаннях эфектуўнасці ўжываных мераў па барацьбе з карупцыяй», якое праходзіла 13 лістапада.

Лукашэнка быў у супраўдным гніве. «Абурае карупцыя, якая разрастасце срод тых, хто па доўту службы павінен змагацца зь ёй. У хадайніцтве аказаваўша замяшанымі прадстаўнікі сілавых структур, якія закліканыя прадухіляць падобныя зьявы. Папярэджваю ўсім: у Беларусі такога беспрадзелу ня будзе! Нават у фрагментарным парадку. Па крайні меры, пакуль я прэзыдэнт. Не паглядзку ні на пасады, ні на чыны», — сказаў ён.

Лукашэнка прывёў канкрэтныя факты карупцыі сярод высокіх

чыноўнікаў пракуратуры. «Пракурорскі работнік за капіткі купіле ў камэрсанта цалкам камфарtabельную кватэрку з падземнымі гаражамі. Здаецца, што ёсё законна. Але хіба не насыціроўкае, што бізнесовец прадаў кватэрну танышчы, чым яна капітуе реальнай і дзе пракурор узяў гэтыя гроши?». Тут месці на ўвазу пракурор Менскай вобласці Міхail Сынгір.

С словаў Лукашэнкі, грамадзянін Сідаровіч, які пражываў у той кватэрні, звяртаўся неадназдрава ў Цэнтральны суд Менску, але судзьдзі Алена Ільіна, Валер'я Есьман, Таццяна Паўлючук займалі пазыцыю Сынгіра. Сідаровіч восем разоў падаў скарогі ў Генпрокуратуру, але ѿсе дакументы спрабы сцісціваліся намеснікам генпрокурора Купрыя-

навым. Лукашэнка кажа, што Сынгір будаваў яшчэ адзін дом па Цнянскага вадасховішча, які «выглядаў больш унушальнай за рэзыдэнцыю прэзыдэнта». «Адкуль гроши? Вы што, выдашах іх з касы пракуратуры?» — пытается Лукашэнка. Самае цікавае, што спраба з кватэрні Сынгіра выўпльвала яшчэ лягас, але чамусьці ходіць ей далі толькі ціфер.

Вінаваты Сынгір і ў тым, што да яго звярталіся сбіры-прадпрымальнікі з просьбай прыбраць канкурэнта і адміністратары рэштніне Найвышэйшага гаспадарчага суду. Тады Сынгір правіў надзвычайную актыўнасць. У Найвышэйшым гаспадарчым судзе спрабу вырашыць яго вийшла праз «прынциповую пазыцыю». Сымірова (былы намеснік старшыні Найвышэйшага гаспадарчага суду). Але тут на дапамогу зноў прыйшоў Купрыянаў.

«Нават калі ў вас узънікне малярская закарукачка і сумнівы, ёсё: кватэрні, жылыё, машинны павінны быць вернуты іхнім уладальнікам», — сказаў Лука-

шэнка.

Генэральны прокурор Рыгор Васілевіч атрымаў заданне вызваліць ад здайманыя пасады свайго намесніка Мікалая Купрыянава і ўсё таго ж Міхailа Сынгіра. А таксама завесы супраць абудоўх крымінальнай справы. Указаныне ўжо выкананае.

У сваю чаргу старшыню Вярховага суду Валянціну Сукалу было даручана зняць з пасады судзьдзяў Ільіну, Есьмана і Паўлючук (усе яны былі запамленыя палітычнымі праклесамі, дарочы, як і Купрыянаў ды Сынгір). Аднак, як стала відома ў аўторак рады «Свабода», усе яны яшчэ захоўдзіцца на сваіх пасадах.

На меншыя перамены чакаюцца і ў Міністэрстве ўнутраных справаў. Цягам лістапада сваіх пасадаў пакараныя першы намеснік міністра Аляксандар Шчурко і яшчэ адзін намеснік Навумава Віктар Філістовіч.

Лукашэнка сказаў, што 10 высокіх чыноўнікаў МУС пайшли на парушэнне заканадаўства, каб атрымаваць замежныя дзяялкі

для будаўніцтва катэджоў у Менскім раёне. «Ведаце, колікі заплацілі за іх «вартаўнікі парадку»? Ад 10 да 25 тысяч беларускіх рублёў. Абнаглелі да такой ступені, што заплацілі аж 25 тысяч. Наогул лепш бы не плацілі», — казаў Лукашэнка.

Кіраўнік дзяржавы называў канкрэтныя прозвішчы. Апроч Шчурка і Філістовіча гэта быў намеснік міністра Радзюковіч, Глухousкі, дырэктар дэпартамэнту фінансаў і тыту Мельнікаў, дырэктар дэпартамэнту па грамадзянстве і міграцыі Іванчыкаў, быў дырэктар дэпартамэнту выканання пакараній Каўчур, быў дарадца міністра Карпійчык, доктар шпіталю МУС Бурко, супрацоўнік ГУУС Новік.

«Да чаго мы дойдзем, калі баражбой з карупцыйнымі зямлеўладальнікамі, якія самі парушаюць законы і нормы маралі?» — рытаратычна пытается Лукашэнка.

Таксама было агучана, што ад 1 студзеня Лукашэнка будзе прымашці рашэнні пра змяненінні пакарання ў дачыненіні да асуджаных за карупцыйныя злачынствы супрацоўнікаў праваахоўных органаў.

«Расцягіванні дзяржавайнай уласнасці і «прыхватызацыі» ў Беларусі ня будзе. Либералізуючыя эканоміку, нельга яе аддаваць у рукі жулюкаў і прададзімцаў. Некаторыя дамарошчаныя апазыцыйнікі паспяшаліся заявіць, што чакаеца намэнкатурная прыватызацыя. Маўлі, усе «ласы кавалачкі» падзелены між чыноўнікамі. Супакойцеся, спадроства! Мы ніколі гэтага не дапусцім».

Кажуць, што карупцыйную справа здавацца Лукашэнку прадставілі кіраўнік Адміністрацыі прэзыдэнта Ўладзімер Макей разам з старшынём КДБ Вадзімам Зайцавым. Напэўна, ня без дапамогі старшыні камітэту дзяржкантролю Зіона Ломаця. Уплыў Макея ў атачэнні Лукашэнкі працягвае расці.

3II

А судзьдзі хто?

Ільіна асуздзіла на два гады калёніі Клімава. Есьман пакараў думку гадамі «хіміі» барысаўскіх «зуброў» Казакова і Зубра. Адміністрацыйныя суды ў Тацяні Паўлючук праходзяць як па канвэеры. Піша Зьміцер Панкавец.

На нарадзе ў чачьверг Лукашэнка даручыў старшыню Вярховага суду Валянціну Сукалу зняць з пасадаў судзьдзяў Алену Ільіну, Валер'я Есьмана і Тацяну Паўлючук. Усе яны аказаліся датчычнымі да карупцыйнага скандалу разам з пракурорам Менскай вобласці Міхailом Сынгіром. «Якую, вы думаеце, пазыцыю занялі судзьдзі Ільіна, Есьман, Паўлючук? Судзьдзя Ільіна ўгадніла па телефоне (ня толькі апазыцыйно праслушоўвала, як

бачым — Рэд.) з Сынгіром паслядоўнасць сваіх дзеяньняў. А судзьдзі Есьман і Паўлючук прымалі рашэнніе накласыці спагнаныне зъёмшчыку кватэрні Сідаровіча за нібыта самавольную перапланироўку кватэрні», — эмачыяна зазначаў Лукашэнка.

Варта зазначыць, што ўсе перальчаныя судзьдзі ліцаца найбольш адъёмнымі сярод апазыціі. Алену Ільіну асуздзіла на два гады калёніі Андрэя Клімава, а Андрэю Кіму дала падтара гады трымы. Валеры Есьман у свой час пакараў думку гадамі «хіміи» барысаўскіх «зуброў» Аляксандра Казакова і Змітра Зубра, ён дасуджваў за Ільінай фігурантам «працэсу чатырнаццаці». Адміністрацыйныя суды ў Тацяні Паўлючук праходзяць як па канвэеры. Толькі сёлета яна пакарала рознымі тэрмінамі зъневоленіем некалькі дзясятак (ці ѿсё ж больш за сотню?) моладзевых актыўістў. Трапіцца на працэс да Паўлючук лічыцца найбольш непрымальным варыянтам.

А за што судзілі? За «вялікія» злачынствы — за палітычнае графіці, за дэмонстрацію пратэсту прадпрымальнікаў, за артыкул у інтэрнэце, за «нечэзурную лялянку» (народнага мастака Аляксея Марачкіна) і «спраўленніе натуральнай патрэбай» грамадзкім месцам». Ці на съмешна?

Усе гэтыя надуманыя абінавачваныя судзьдзямі Ільіной, Паўлючук і Есьманам прымаліся за чистую манту. Напэўна, ім у галаву не магло прыйсці вынесці апраўданыя прысуды. І разам з тым, гэтыя судзьдзі самі былі замяшаны ў далёка на самых чистых справах. Як і пракуроры Купрыянаў, Сынгір, якія таксама адзначаліся ў палітычных расправах.

Але самае абсурднае ў тым, што літаральна праз пару тыдняў судзьдзяў судзьдзі Есьман (ніхто пакуль так і ня быў зняты з пасадаў) можа пачаць разгляд крымінальнай справы Аляксандра Баразенкі. 13 лістапада стала крышачка больш зразумела, каго ставяць судзіць іншадумцаў.

СЪЦІСЛА

Аляксандар Баразенка абвясціў галадоўку

Зъянволены Аляксандар Баразенка мае намер трывамаць галадоўку, пакуль яго ня вызваліць. Чачьверга пакараных абмежаваннем свабоды ў «Працэсе 14-ці» — Аляксей Бондар, Міхail Пашкевіч, Арцём Дубскі і Павал Вінградаў — накіравалі старшыню Вярховага суду Валянціну Сукалу і генэральному пракурору Рыгору Васілевічу ліст, у якім просьціць перагледзець сваю судовую справу і вызваліць Баразенку.

Хлопец ад 27 кастрычніка знаходзіцца ў СІЗА на Валадарскага. Ён праходзіць па крымінальнай справе за мітынг падпрымальнікаў 10 студзеня. Судзіць Аляксандра будуць цягам месяцаў ў Цэнтральным судзе Менску.

16 лістапада акцыі салідарнасці з Аляксандрам прایшлі ў многіх гарадах Беларусі. Выказаць сваю падтрымку палітвізію можна, напісавши иму на адрес: 220050 Менск, Валадарскага, 2, к. 182.

**Прадпрымальнікі
рыхтуюцца да маршу**

Рэспубліканскэ грамадзкое аб'яднанне «Пэрспэктыўы» падало заяўку ў Менгарыканкам на правядзенне 15 снежня ў Менску марш падпрымальнікаў.

У заяўцы ад імя восьмі актыўістў гаворыцца, што мітынгам і шэсцем удзельнікамі акцыі хочаць «спрыяць» улагадаць невыканальныя ўмоваў, якія чакаюць індывідуальных падпрымальнікаў.

Аднонасно таго, што

мітынг плянуецца правесці на плошчы Бангалёр, кіраўнік «Пэрспэктыўы» Анатоль Шумчанка сказаў, што для арганізатару «важна падзяліцца пазыцыю людзей і як мага больші колькасці, і бяз мэты сутыкненій з міліцыяй».

«Мы готовыя змагацца. І людзі таксама настроеныя на барацьбу», — адзначыў А.Шумчанка.

**Жалезнічніца
з'яўляецца ў ААН**

Былы студэнт, а цяпер салдат транспартных

войскаў у Жлобіне накіраваў скарыту ў Камітэт ААН па правах чалавека. Ён аспрэчвае судовыя пакараныя штрафамі й арыштамі нібыта за незаконнае падпрымальніцтва, лаянку й непадпрадкаванне міліцыі, а таксама патаўтонае выключэнне з трэцяга курсу матэматычнага факультету Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэту.

У войску з 22-тысічнага грашовага настрыоўніца на барацьбу з падпрымальніцтвам, якія з'яўляюцца ўніверсітэтамі, атакізіўся на пагашэнне двух зьдзеклівых

штрафаў — за незаконнае падпрымальніцтва ѹ непадпрадкаванье міліцыянту.

Мядзведзеў: Рәсей не павінна быць парламэнтскай рэспублікай

«Для нас гэта съмерць», — упэўнены кіраўнік Рәсей. Кажучы пра меркаваныя зъмены ў Канстытуцыі, якія, у прымушаць урад рабіць справаздачу перад парламентам, Дзмітры Мядзведзеў падкрэсліў, што гэта не ператварае Рәсей ў парламэнтскую краіну.

3II, Радыё Свабода

Нябесныя ваўкі пачынаюць змаганье

Пра новы ўздым незалежніцкіх рухаў у Паволжже піша Сяргей Богдан.

Фінансавы крыйсістай нагодай для нечаканай крытыкі расейскімі рэгіёнаў федэральнага цэнтра, а таксама прапаноўваў вярнуцца да ідзі стварэння ў Расеі супраўднай федэрациі. На фінансавы крыйсістай накладаеща фатальнае для Расеі значнае зынажынне цэнзуру на нафту. Фатальнае, бо менавіта прыбылкі ад экспарту нафты і газу складаюць асноўную частку даходаў расейскага бюджэту, як некалі савецкага. Ягор Гайдар называў кропкай

пачатку распаду СССР 13 верасьня 1985 году, калі на сусветных рынках началі падаць цэны на нафту. Тому і сёньняшніе патэнты на нафты ня пройдзе не заўважна для Расеі. Адным з наступстваў можа стаць аслабленне цэнтральнай улады і чарговыя выроўкі залежных ад Расеі нацыяў да самастойнасці.

Татарстан і Башкартостан патрабуюць правоў

Прэзыдэнт Татарстану Мінтымэр Шаймайeu сваім пазачарговым пасланні дзіржарда на мінулым тыдні прызнаў, што крыйсістай татарскую эканоміку, і вінаваты ў тым расейскай

дзяржаўныя банкі ды іх палітыка. Спаслаўшыся на слова Дзмітрыя Мядзведзея, што «расейскі федэралізм мае патрэбу ў далейшым раззвіцьці» і «антимальны баланс размежавання паўнамоцтваў паміж федэральнымі і рэгіёнамі» яшчэ не дасягнуты, Шаймайeu заяўшы, што прынаймы летасць абоўлены варыянт дамовы пра размежаванье паўнамоцтваў паміж Москвой і Казанню «пакуль не напоўнены рэальным зместам».

Падтрымліваў суседа прэзыдэнта Башкартостана Муртаза Рахімау, які пры канты каstryчніка ў сваім пасланні ўдзельнікам канферэнцыі «Федэралізм як раз-сурс раззвіцьця расейскай дзяржавай» ўказаў, што «годным адказам на выклік фінансавага крыйсісу моглі бы стаць аднаўленне раней дэмантаваных элементаў федэралізму, ліквідацыя дыбалансу паміж цэнтрам і суб'ектамі Федэралізму».

На думку Рахімава, у пачатку 1990-х гадоў ва ўмовах распаду СССР якраз ідзі федэралізму выратавалі расейскіе адзінства. «Тады федэралізм стаў гарантам тэртыярнай цэласці краіны, як развязыцца на прынцыпах дэмократыі, рынку і самастойнасці».

«За апошній вясімнаццяль гадоў Башкартостан пераканаўчы давёў, што, валодаючы рэальнымі правамі і магчымасцямі, можна дасягнучы многага. Перакананы, што патэнтыял федэралізму далёка ня вычарпаны, і яго наступнае ўдасканаленне — гэта стратэгічны рэсурс вялікай Расеі».

Рахімау мае на ўвазе прынцыпце 18 гадоў таму, 11 каstryчніка 1990 году, Дэкларацыі пра дзяр-

Рэспубліка Башкартостан
месцыца на схілах паўднёвага Урала. Плошча: 142,9 тыс кв. км. Століца — Уфа.

Населеніцтва 4063,4 тыс. чалавек (2006). Расейдай — 36%, башкіраў — 30%, татарапаў — 24%. Есьць беларусы (0,4%).

Карысныя выкапні: нафта, прыродны газ, вугал, жалезная руда, цынк, золата.

Найважнейшыя галіны прыміслювасці — нафтаздабыча і нафтаперапрацоўка, мэталаапрацоўка.

жайны сувэрэнітэт Рэспублікі Башкартостан, паводле якой усе багацці Башкіріи належыць народу краю, а з Расеій усталёўваючыя дамоўныя адносіны. У 2007 годзе фэдеральны цэнтар адмовіўся працягнучу дамову пра размежаванье паўнамоцтваў з Башкірый.

Рахімау рыхтуе башкірскіх нацыяналістаў

Расейскі друк прыпысвае Рахімаву спробу пісці на федэральны цэнтар праз радыкальныя нацыяналістычныя арганізацыі — БНЦ «Урал», СБМ (Саюз башкірскай моладзі), але цяпер перш за ёсць праз «Кук бурз» (<http://kyk-burge.ru>). Невылікая пакуль арганізацыя «Нябесных ваўкоў» складаеца перадусім з спартоўцаў, але сродкі яе гучных слетліх ініцыятыў было кампанія супраць зносу археалагічнага помніка і за аваіяцковое выкладанье башкірской мовы ў школах.

Пасля грузінскіх падзеяў лідэры арганізацій Азат Сальманау і Цімур Мухтараў выступілі з заяўленнем, што юбілейнай Крэмль у падвойных стандартах, маўляў, Масква падтрымлівае асэтынау і ахазаў, але ігноруе башкірскі народ дыў паводзіцца сябе як «імпэрыяліст-калянізатар у дачыненіях з карэнным насельніцтвам». Раней з падобнай заявай пра тое, што і Татарстан мае на меншыя права на свабоду, чым Абхазія ці Асэтыя, выступіў Татарскі грамадскі сяродак татарскіх нацыяналістаў.

Азат Сальманау выказваеца яшчэ больш рашуча: «Час спініць Москву, якай прывыкла думачці і выращаць, што рабіць башкірам. Сёньня башкірам не даюць захаваць сваю мову — заўтра не дадуць захаваць Рэспубліку ды скасаюць наш народ наагул. Такая імпэрская палітыка ідзе ад часу ўходжанья башкіраў у Расею і практыка ёсць сёньня наўгародніца да сёньня. Будзе правильна называць сёньняшнію Расею Расейскай імпэрыяй, дзе якія ўмовы для раззвіцьця карэнных народаў».

Зрэшты, другі сузансавальнік руку, 31-гадовы праўнік Цімур Мухтараў, адмаўляе, што ў задачы «ваўкоў» уваходзіць атрыманне незалежнасці. Нехта можа абміркоўваць такую магчымасць прыватным чынам, але праз законы па барацьбе з экстремізмам небяспечна цяпер караць такое ў адкрытоў.

На старонках «Независимай газеты» штраншия кардынацыйнай рады АБД яднанай апазыцыі Башкірія Раміль Бігноу съцвярджае, што за «рухам «Кук бурз» стаяць людзі з клану прэзыдэнта Рахімава, і актыўізмія гэтага руху звязаная з хісткім становішчам кіраўніка рэспублікі, якому пагражае хуткі сход з палітычнай сцэны. Рахімау спрабуе прыстрашыць Москву выбухам незалежніцкіх настроў Башкіріі і прадставіць сябе адзінай сілай, здольнай гэтыя выбухі стрымыць».

«Практычна за любой нацыяналістичнай арганізацыі ў Башкіріі стаяць людзі, блізкія да прэзыдэнта Рахімава, — мяркуе таксама аналітык татара-башкірскай рэдакцыі радыё «Свабода» Карым Якушай. — Больш за тое: гэтыя арганізацыі створаныя ўладай, іх задача — звыльніцца ў патрэбны час патрэбнымі месцамі і выкрываць патрэбныя лезунгі супраць федэральных уладаў у падтрымку прэзыдэнта Рахімава. Уладам рэспублікі патрэбныя такія радыкальныя наладжаныя людзі, якія звыльняюцца як чорт з табакеркі, каб у выпадку неабходнасці паказваць іх федэральным уладам. Маўлі, у нас ёсьць радыкалы і толькі мы можем іх стрымыць».

Як татары страйлі сваю свабоду

У 1990-я Барыс Ельцын прапанаваў рэгіянальным лідэрам «узяць столькі сувэрэнітэту, колькі дадзіць рады». Рухі за са-макіраваны разгарнуліся ў шэрагу важкіх рэгіёнаў: у Татарстане з яго нафтаў, аўтамабільнай і авіяцыйнай прымасловасцямі; у Башкартостане, якія прыроднага газу; у Комі, пачынаючы з 1990-х гадоў.

Татарстан і Башкартостан дамагліся ад федэральнага Цэнтра найбліжых правоў і паўнамоцтваў, якія амаль ператварылі іх у дзіве паўнавартасныя дзяржавы. Абедзівэ рэспублікі атрымалі і немалыя фінансавыя ўтварэнні з федэральнага бюджету — для іх былі распрацаваны і разлізуваціся адмысловыя федэральныя мэтавыя праграмы.

Цікава, што Татарстан ёсьць Татарстан, выказваеца што Татарстан дамагліся ад федэральнага Цэнтра найбліжых правоў і паўнамоцтваў, якія амаль ператварылі іх у дзіве паўнавартасныя дзяржавы. Абедзівэ рэспублікі атрымалі і немалыя фінансавыя ўтварэнні з федэральнага бюджету — для іх былі распрацаваны і разлізуваціся адмысловыя федэральныя мэтавыя праграмы.

Цікава, што Татарстан дамагліся ад федэральнага Цэнтра найбліжых правоў і паўнамоцтваў, якія амаль ператварылі іх у дзіве паўнавартасныя дзяржавы. Абедзівэ рэспублікі атрымалі і немалыя фінансавыя ўтварэнні з федэральнага бюджету — для іх былі распрацаваны і разлізуваціся адмысловыя федэральныя мэтавыя праграмы.

Калі Ельцын прапанаваў сувэрэнітэт, татары рашуча ўзяліся за працу, зацвярджаныя свае падаткі і ўводзячыя свае аўтамабільныя нумары. Зіхоткі мінэрты ўсё новых і новых мячэтай пачалі канкуруваць з цыбулінамі праваслаўных цэрквяў, а ў татарскага насленіцтва звязаліся свае, татарскія школы. Татарскі парламент пастаўнавіў, што мясцовыя прызыўнікі не павінны ўдзельнічаць у вясінных дзесяніях за межамі Паволожска.

Гэта быў час вольнасці. Барыс Ельцын заключыў дамовы аб размежаваны паўнамоцтваў федэральнага ўраду з 46 рэгіёнамі РФ. Пасля абраўніка на пост прэзыдэнта Пуцін такая практика была спынена. Зь сеньня 2001 году да красавіка 2002 году 28 дамовы ў рэгіёнах былі ануляваны. У 2003 годзе папраўкі ў закон «Пра агульнія прызыўнікі арганізаціі закана-даўчых і выкананічных органаў дзяржаўных уладаў суб'ектаў РФ» спынілі дзесяні ўсіх раней заключаных дамовавай.

Калі Пуцін скасаваў выбары рэгіянальных кіраўнікоў, татарскі прэзыдэнт гучна пратэставаў, называючы рашэнне «валтоўным і балочным». Але ў наступных гадоў, звязаныя на старонках «Нью-Ёрк Тайムс» рэдактары аднеса з казанскіх апазыцыйных газетаў Рынат Ахмэтав, татарская аўтаномія яшчэ больш

камэнтар

звузілася.

«Мы зразумелі, што нашага прэзыдэнта могуць прыбараць у любы момант, на працяту 24 гадзінай». У той самы час рашэнне Крамля прызнала Паўднёвую Асэтыю і Ахбазию, калі Рынат Ахмэтав, «стварыў прадзедзэнт» набыўцы незалежнасці. Масква ўпэўненая ў сваім жорсткім палітычным кантролі ў аддаленых рэгіёнах, але гэта можа змяніцца, бо «механізм самараэбурэння ўбудаваны ў аўтарытарную систому».

Зрэшты, летасць кіраўніцтва Татарстану дамаглося для сабе прывілею — паміж рэспублікай і федэральным цэнтрам была складзеная новая дамова на размыжаванне падъюмоўтвя. Такім чынам рэспубліка стала адзінам з рэгіёнаў, у якога паслы скасаваныя дамоўныя адносінай з цэнтрам атрымалася прынесьці абноўлены варыянт такай дамовы. І хоце даўкумэнт 2007 году, у адрозненіе ад папярэдняй дамовы 1994 году, стаўці практычна ўсе згадкі пра сувэрэнітэт рэспублікі, ён захаваў адмысловы статус Татарстану. Прэзыдэнту Башкіры ў такім прывілеі было адмоўлены.

Пры ўсім пры тым заўважым, што кіраўнікі Татарстану і Башкартостану зусім не падобныя на

незалежнікай кшталту Джахара Дудаева і не выглядаюць на нацыянальных лідэроў, бо належаць да кагорты позынесавецкіх кіраўнікоў, вядомай беларусам па постах Кебіча і Малафеева. Праўда, часы мянечноца, і вось ужо за тым жа Рахімавым праўляюцца больш дынамічная постацьмагчылага будучага башкірскага лідэра — прэм'ера Раіля Сарбаева, які паходзіць з самага нацыянальніцтва рэгіёну Башкартостану — Зауралья і вызначыўся падтрымкай нацыянальных пачынанняў.

Башкіры і татары: падзяляй і пануй

Аднак на шляху абодвух польскіх народоў — татараў і башкіраў — да свабоды можа пастаць старая праблема — іх узаемныя крыўды. У тэртыяральнай большым Башкартостане (роўным па плошчы Беларусі без Гарадзенскай і Берасцейскай вобласці) жыве і больш людзей (4 100 тысяч) чалавек), чымся па ўдзве меншым па тэрыторыі Татарстане, дзе жыве толькі каля 3 800 тысяч чалавек. Аднак татары з'яўляюцца дамінантным этнасам Паволжа, і башкіры маюць да іх шмат кры́даў, як да тых сабе міні-імперыялісташт. Балазе татары падзэрнонава ставіліся адно да аднаго,

на быт больш актыўныя ў праўядзеніі сваіх інтарэсаў і адстойванні сваіх правоў.

Сытуацыя башкіра-татарскага ўзаеадзення ўзбялага нарада адзінай ідэяй — Ідэль-Уральскай Рэспублікі, якая супраўды малі б быць жыццяздольнай незалежнай дзяржавай. Рэспубліка была абвешчаная 1 сакавіка 1917 г. Мусульманскім вайсковым звяздам у Казані і задушаная бальшавікамі ў 1920-я. Але менавіта та-кога кшталту праекты — супраўда меншых націяў — могуть стаць новымі пасыхавамі варыянтамі развіцьця нацыянальнага руху народоў Расейскай Федэрациі. Прэзыдэнты ёсьць — ідэя Імірату Каўказ, пазычаная сёньняшнімі куйакскімі партызанамі ў Імама Шамиля і абвешчаная летасць, ёсьць ужо зусім рэальнай палітычнай канструкцыі, што прыйшла на змену вузейскаму нацыянальному праектам.

Вядома, рана казаць пра не-пазыбжанасць распаду Расей, але трэба прызнаць немагчымасць праклагага захавання гэтай краіны ў сёньняшній форме. Ни

якакож ужо пра неіхіх разгіянальных крыўды на скаваніях Крэмль, сама ціяперашня сытуацыя народоў Расейскай Федэрациі і росквіт у краіне кеснафобіі ды адкрытаға фашызму адштурхоўвае ад расейскай дзяржавы і

але разам з тым існуе даўняя ідэя аб яднанні татараў, башкіраў, чуваючы ды іншых меншых націяў Волгі і Уралу ў рамках адзінай Ідэль-Уральскай Рэспублікі, якая супраўды малі б быць жыццяздольнай незалежнай дзяржавай.

Рэспубліка была абвешчаная 1 сакавіка 1917 г. Мусульманскім вайсковым звяздам у Казані і задушаная бальшавікамі ў 1920-я. Але менавіта та-кога кшталту праекты — супраўда меншых націяў — могуть стаць новымі пасыхавамі варыянтамі развіцьця нацыянальнага руху народоў Расейскай Федэрациі. Прэзыдэнты ёсьць — ідэя Імірату Каўказ, пазычаная сёньняшнімі куйакскімі партызанамі ў Імама Шамиля і абвешчаная летасць, ёсьць ужо зусім рэальнай палітычнай канструкцыі, што прыйшла на змену вузейскаму нацыянальному праектам.

Вядома, рана казаць пра не-пазыбжанасць распаду Расей, але трэба прызнаць немагчымасць праклагага захавання гэтай краіны ў сёньняшній форме. Ни

якакож ужо пра неіхіх разгіянальных крыўды на скаваніях Крэмль, сама ціяперашня сытуацыя народоў Расейскай Федэрациі і росквіт у краіне кеснафобіі ды адштурхоўвае ад расейскай дзяржавы і

прымушае згуртоўвацца ўсіх не-расейцаў — то бок палову жыхароў краіны.

Расіцкія выпады ўжо даўно маюць выгляд ня толькі Руху супраць нелегальнай міграцыі щи «Рускага марша», але і зусім канкрэтнай разы «іншародца». Паводле дадзеных МУС РФ, «за ірэзды з студзеня да 15 кастрычніка 2008 г. было зафіксавана прынамсі 250 нападаў на глебе кеснафобіі, вынікам якіх сталі 112 загінулых і прынамсі 337 пачырлых». Маштабы праблемы гавораць пра адышкавацьця расейскіх уладаў да сытуаціі, калі не пра спрыяльніе чарнасоценным настроем у мэтах кантролю «ніярскага» насельніцтва.

Гэта страшныя лічбы для шматнаціяльнай краіны, сымяротны дыягноз ёй. Дадацце сюды пашырэньне ў апошнія гады партызансага руху супраціву з Чачні на Дагестан, Інгуштацию ды Захадні Каўказ, і зробіцца ясна, што Расей супраўды сутыкнулася з сур'ёзным выклікам самому яе існаванню. Да-гэтуль Москва сяк-так трымала краіну разам дзякуючы росту індустрыйнага вуглевадароды і адпаведным прыбыткам. Але сёньня гэтая краіна грошай пачынае высыхаць, а іншай у нашых усходніх суседзіў няма.

Кіраўніком нямецкіх «Зялёных» стаў немец турэцкага паходжанья

Старшынём адной з асноўных нямецкіх партыяў — «Зялёных» — быў 15 абраны немец турэцкага паходжанья Дэ́м О́зэмір.

Яму 42 гады, а ў Нямеччыну быў прыхеадзіўшы яшчэ ягоныя бацькі ў 1960-х. Жывіты ў занятія каталіцкім рэгіёне Швабіі, Джэму ў дзяцінстве яшчэ давялося сутыкнуша з дыскрымі-

націяй. Да зялёных ён далучыўся ў 15 гадоў, прынесшы ім экалагічныя пляны, якія сам распрацаўваў для роднага мястэчка.

Джэм Озэмір паводле адкукаў пэдагог і вольна размавляе на абедзвоих родных мовах — турэцкай і нямецкай. Ён стаў першым туркам, абраным у нямецкі парламент у 1994 годзе. Пась-

ля далейшага навучання ў ЗША і русь.

«Цалкам недарэчна для Эўрапарлімэнту падтрымліваць прапановану пра развіцьцё стасунку з Туркмэністанам і ў той самы час заклікаць да павелічэння ціску і новых санкцыяў супраць Беларусі. Гэта толькі яшчэ больш падарве міжнародны аўтарытэт ЭС. Наяўнасць значных радовішчай газу грае асноўную ролю ў кшталтаванні палітыкі ЭС у дачыненні да Туркмэністану. Гэта дазваляе патлумачыць розыні ў падыходах да Беларусі і Туркмэністану».

Сяргей Богдан

З УСІХ СТАРОН

Крызіс ня ѿтка: мэню працоўнага абеду кіраўнікоў 20-ці найбольшых краінаў свету

У Вашынгтоне прайшоў саміт дванаццаці найбольшых краінаў свету. Мэтай сустрэчы было распрацаўцаць плян змагання з фінансавым крызісам. Краіны «Вялікай дванаццацкі» вырабляюць калі 85% ВУП свету. З нагоды прыезду лідараў у Белым доме абыдous працоўны абед ад імі прызыдэнта ЗША. Частавалі вэнджанью на садовай драўніне пераплётку, запечаную з чабаром ягніціну на скабах і фандзю з таматамі, кропамі да баклажанамі пад грибону падлівай. Да страваў Буш падаваў чырвоное віно Shafer Cabernet Hillside Select 2003 году. Дарэчы, у інтэрнэт-

краме яно каштуе 499 далаўраў за пляшку. От жа, сябры, да сапраўднага крывісу сьвету яшчэ далёка.

Крэдит — пакуль толькі Ісльянді

Найбліжэйшым часам Ісльяндія можа атрымаць ад Міжнароднага валютнага фонду заем у 2 мільярды далаўраў. Кіраўнік МВФ Дамінік Строс-Кан абвясьціў, што краіны — чальцы арганізаціі дасягнулі пагаднення на гэты конт.

Ісльяндія стала першай краінай, банкаўская систэма якой абрываўся ў адначасску ў выніку фінансавага і крэдытачнага крывісу. У выніку ўрад краіны быў вымушаны нацыяналізаваць наўйнейшыя банкі, каб не дапусціць краху

ўсёй нацыянальнай эканомікі.

У Польшчы ўручаны пашпарт найстарэйшаму беларускаму грамадзяніну

Уручаны пашпарт найстарэйшаму беларускаму грамадзяніну, які жыве ў Польшчы. Паводле звестак пасольства Беларусі ў Варшаве, цырымонія з узделам консульскага работніка і 105-гадовай Браніславы Гайжэўскай прайшла 12 лістапада. Гайжэўская нарадзілася 20 чэрвеня 1903 г. на Гарадзеншчыне. Да 1979 году працавала ў калгасе, а потым выехала ў Польшу па запрашэнні сына. Браніслава Іванаўна мае трох дзяцей, дзеяць унукай, 15 праўнукай і пяццю

прапраўнукай.

Расейская Дзярждума прагаласавала за папраўкі да Канстытуцыі

Расейскі парламент у першых чытанні ўхваліў папраўкі ў Канстытуцыю, што павялічваюць тэрмін падъюмоўтва прэзыдэнта і Дзярждумы з чатырох да шасці і пяці гадоў адпаведна. «За» прагаласавала 388, «супраць» — 58 дэпутатаў з 450-ци. Папраўкі падтрымалі ўсе парламэнцкія фракцыі, апроц Камуністычнай партыі РП, куды ўваходзіць 57 дэпутатаў.

Канстытуцыя Расей не мянялася з моманту яе прыняція 12 снежня 1993 году. Унесці папраўкі пропанаваў прэзыдэнт Дзмітрый Мядзведзеў у сваім

пасланні Федэральному сходу 5 лістапада.

МЗС Украіны абураны дзеяньнім пасла Pacei

Нэгатыўную рэакцыю замежнапалітычнага ведамства выклікаў намер Віктара Чарнамырдзіна і шэрту супрацоўніка расейскага пасольства ўзяць ўздел у арганізаціі паказу скандалнага фільма пра селетнія падзеі ў Грузії. Міністэрства замежных спраў Украіны выказала абуруненне з нагоды дзеяньнія пасла Pacei Віктара Чарнамырдзіна, звязаных з дэманстрацыяй у Кіеве фільму «Вайна 08.08.08. Мастацтва здрады». МЗС выказала рашчыць пратэст, называўшы дзеяньні расейскага пасольства

«непрыхаванай антыўкраінскай правакацыйнай акцыяй». Паказ скандалнай стужкі, якую ўкраінскае замежнапалітычнае ведамства лічыць сфабрыкаванай не без узделу расейскіх спіцслужб.

арганізавала пасольства Pacei і дэпутат Вяроўнай Рады ад Партыі рэгіёніў Валер Канавалюк, які ўзначаліў часовую съедную парламэнцкую камісію па расесьледаванні абставінай працягненія з боргу расейскіх збройных сіл да Украіны. Фільм гучалі аўтнавачаны ў «незаконных пастаўках» Украінай з боргу ў Грузію.

Паводле Бі-Бі-Сі, БелапАН, МБ, НБ, Korrespondent.net, euronews.net

Мужчынскай палата

Праця са старонкі 2.

Раніцай па панядзелках, калі сюды прыбывае чарговая партыя пашынскт і яны вистрайваюць ў вузкім паўцёмным калідоры — старым і маладым, прыгожы і непрыгожы, запланаваны і з выглядом спакойнай, ў шыкоўных хатніх халатах цінейіх абносках, а мэдсёстры ў белым на іх пакрываюць, каб хутчэй варушыліся, — карціна чымсьці нагадае этап. Не, гэта не турма і не канцлагер. Адсюль можна выйсці на волю як толькі заходзіць. Але часам падаецца, што ўваходу ў гэтас аддзяленні пасаваў бы надпіс: «Пакінь надзею кожны, хто сюды ўваходзіць» (вольны переклад з Данта).

Цяжка глядзець у очы жанчынам, якія толькі кладуцца ў аддзяленненне, поўныя жаху і адчачо.

Але яшчэ шлях бачыць абыякаўшы і нудоцьце ў вачах некаторых наведнікаў, што прыходзяць сюды да сваіх крэўных ці сваякоў. Наведнікам так хоцца хутчэй пакінучь гэтае адзінацца пакутаў, абыяуцца зноў у Горадзе Сонца, уліца ў бясконы паток аўтамабіляў, якія весела бліщаю фарамі, альбо ў шэрагі мінакоў, занятых сваімі справамі.

Шэсьць

У гэтым моры жанчынаў ёсьць высі, на якой жывуць мужчыны. Палата на шэсьць ложкі набыць адмыслова створана, каб праводзіць сацыяльгічныя даследаванні. Вось фокус-группа.

Тры пэнсіянэры (найстарэйшаму 90 гадоў), два рабочыя (малодшаму 20) і адзін журналист.

Найстарэйшы пэнсіянэр — адзінай ў палате рассея. Нарадзіўся ў Ніжагородскай губерні, ваявуш Беларусь ў 1941-м, быў паранены, трапіў у нямецкія палон, потым у партызаны. Ажаніўся зь беларускай, мае дзяцей і ўнукаў. Адразу пасля вайны пабудаваў у Менску драўляны дом, на якім жыве дагэтуль. Вельмі злее на дзяржаву, што таі хоча аплюшчаць хоць бы частку ягоных камунальніх выдаткаў. А ён жа ж інвалід Вялікай Айчыннай, кроў ліў...

Другі пэнсіянэр з 12 гадоў рабіў у калтасе на трактары. Марыў стаць інжынерам, але не хапіла адукцыі — скончыў усяго некалькі клясаў. Сам навучыўся разъбірацца ў матарах, і ёсё жыцьцё рамантаваў розную тэхніку, у тым ліку легкавыя аўтамашыны. За гэта ў 1970-я гады сусед па вёсцы накатаў на яго цялугу ў органы — маўляў, той таемна рамантаваў з бірае машыны ў сваім гаражы. Амаль

што беларускі Генры Форд. У міліцыі, дзякую Богу, толькі пасмыяліся з таго даносу. На пэнсіі чалавек заняўся пчаларствам, мае немалую пасеку пад Менскам. Ведае пра пчолаў амаль што ёсё і фанатычна іх любіць. Асабліва яго захапляе наступная карціна: летнім днём, калі матка новага рою ўжо ў вульпі, пчолы, нібы гіганты эскадрылья, у строгім парадку залятаюць на яго. Алавеў народную прыкмету: калі ўбесене ці ўзімку гаспадар пасекі памірае, трэба пайсці і пагруцаць па ўсіх вульпіях, інакш пчолы ніколі больш не абудзіцца. Аматар жаночага полу. У аддзяленні кабеты рознага ўзросту ўвесе час завіхаліся вакол яго. Некаторыя ён частаваў пярогой — мёдам з цалком. Любіць сваю старэйшую жонку, увесе час сумаваў без яе.

Наймалодшы з пэнсіянэрам (75 гадоў) працаў ажэ некалі інжынірам-канструктарам на заводзе ЭВМ, потым быў рабататхікам. Інтелігенты, адукаваны, зведлівы і дасыціны. У нядзелія гады працаў ажэ у ажядніні «Квант», якое супрацоўнічала з БДУ пры Казуліне і якое аўтаматычнай кіраваніцай ўзросту, бо мей цэлы букает хваробаў. — Ты адкуль? — спыталіся ў яго. — Я з хіміі, — адказаў хлопец весела. — Ты што, праішоў ужо нэда хіміятрапію? — Да не, — засмыяўся ён — я адбываю пакараньне на «хіміі». Два гады абмежаваныя волі за рабаванненне.

Маладому «зэку» спачатку вельмі спадабалася ў шпіталі.

Можна паспаць, нават удзень! Можна нармальна пасесьці (пасля турмнай пайкі бальнічнай ежі падаецца на горшай за рэстаранную), паразмазуць са нармальнымі людзьмі. На хбага ня толькі не крываць, але дабоць пра тваё здароўе. Вакол шмат дзяўчатаў, сядроў якіх ёсьць вельмі прыгожыя. Праз не-калькі дзён эзік пачаў гаварыць ужо на толькі матам, але ѹ нармальный мовай. Ахвотна адгукаўся на жарты і сам жартаваў. Падчас тэлерадараці ў навінках АНТ з вайсковых вучэнняў, на якіх вярхуны камандуючыя звычайна разам з маленькім Міколькам, апранутым у афіцэрскую форму, адна з пажылых пашынэнцік запытала: «А вам не пададзіць, што наші галоўныя падобны да...» І асяклася. Зэк, які стаяў побач, выцягнуўся ў фронт і ўскінуў правую руку. «Гэтага?» Так-так, заківала галавой жанчына...

Але ўсю гразу пару дзён «хіміі», якія ні пільнаваюць сястрычкі, пачаў звініць з аддзяленні — спачатку на пару гадзінку, потым на ўсесі дзень. Вяртгэуся ён добра нападлітку пад вечар, ледзь паспявяючы да «гадзіні X». А 21-й гадзіне тэлефанаваў дзяжурны са спіцнэрнату, дзе адбываў пакараньне хлопец, каб праверыць, ці той на месцы. Адночы ён не вярнуўся ў прызначаны час... Але пра тое, чым скончылася гэтае сумнай гісторыя, крыва ніжэй.

Пра малодшага — рабочага з маторнага завodu — амаль нічога чаго сказаць. Акрамя таго, што съвідомасць ягоная ўжо ўжо сабой чисты ліст паперы. Усе веды абліжаўшыся камп'ютарнымі тульнімі да мабільнымі тэлефонамі. Нічога ў жыцьці не чытаў, ніколі нават ня чуў, напрыклад, пра Рабінзона Круза ці Гулівера. Але вельмі цікавіца

Рэспарадак дні

На сценках калідору ў аддзяленні, як і паўсюль у падобных установах, вісіць шмат інструкціяў, плякатаў, нагляднай агіта-

цы, схемаў эвакуацыі, самадзейных насынгазатаў і іншых панерак, на якіх ніхто не звязрае ўвагі.

«Правілы ўнутранага распрадаку» вісіць тут, бадай, з хрушчоўскага часу. Паводле гэтых правілаў, напрыклад, а 7-й раныша хворых чакае «абуджэнне», а 9-й — съняданак! Цудоўны, відаць, быў час, калі хворым падавалі «другі съняданак» і «падвячарок», а раніцай адбываўся не «пад’ём», але «абуджэнне» і «падвячарок» да прыёму лекаў і працедураў».

З усіх інструкцый ў плякатаў на беларускай мове ёсьць толькі адзін: «Скажы «не» СНІДу!» На ім мускулісты рука разрывала канопі, якія нагадаюць калочы дрот. Увогуле, плякатаў на тэму імунадзіфіту ў шпіталі паўсюль так шмат, што можна падумаш, быццам галоўная праблема хворых — гэта неўпрадлекванае полавас жыцьцё ў наркотыкі.

Мік іншым, у прыбіральні, пад самай стольлю налека пабеларуску: «Зрабі сябе сам». А ўдзелы ў аддзяленні пануе моўная талеранцыя. У мужчынскай палате вісіць інструкцыя па-украінску: «Вправі для жінок, якія перенеслі операцию з прыводу выдалення молочнай залозы»...

Беларуская мова, калі пачынаеш на ёй размаўляць, вабіць. Адны пачынаюць з віцкаўнасцю прыслухоўвашца, другія спрабуюць размаўляць па-беларуску.

Няма

З размовы паміж праваслаўнай манашкай і пажылымі пашынэнцамі, выпадкова падслуханай у бальнічным калідоры, «Божай Маці — нашая заступніца на небесах, яна намі апеку-еца». Старая жанчына ў адказ (катагарычным тонам): «Божай Маці няма».

Лінія фронту

Параўнанне з турмой, прыведзене напачатку, канечнае, будзе неправільным. Хутчэй

гэта нагадвае ваенна-палявы шпіталі близу лініі фронту. Выбухаў і стрэлу тут, праўда, не чуваш, але амаль кожны дзень у цішыні ідуць апрацы — па дзесніці і болей запар. Хірургі змагаюць за жыцьцё кожнага чалавека, намагаючыся выправіць яго з кіпцюроў падступнага і бязлітасцнага ворага. Не зважаючы на пол, узрост, сацыяльны статус, мову і палітычныя прыхильнасці хворых. У апрацы — і ў палате, дзе адбываў пакараньне хлопец, каб праверыць, ці той на месцы. Адночы ён не вярнуўся ў прызначаны час... Але пра тое, чым скончылася гэтае сумнай гісторыя, крыва ніжэй...

На гэтай штодзённай избачнай вайне, у якой не бывае замірэння альбо адпачынку, лекары літаральна вяліца з ног ад стомы. Добра, што ёсьць сучасная імпартная апаратура і працягати, у асноўным нямецкія. (Цікава, што ў постчарнобыльскую Беларусь нават радыакліт-прыладаў з ізотопы ўвозяць за Ніжнім Днепром.) Але праца ў хірургічных аддзяленнях нагадвае канверс, які ніколі не спыняеца. Праца на знос.

Вярхуны галоўнакамандуючыя абыаць хірургам прыбаўвіць зарплату. Але тэя ўжо ведаюць — у іх цяпер забяруць надбайкі за анкалагічнымі апрацы. Тое на тое й выйдзе. Каб лячыць хворых, не патрэбныя палацы са сталій і шклам, патрэбныя нармальныя чалавечы ўмовы для лекараў і пашынентаў. На гэта дзяржаве не стае грошай. Усё пайшло на гульні ў ракеты й танкі. І яшчэ на спорт. У краіне поўны хакея. А хворыя хайдзяць яго па тэлевізары.

Deus ex machina

Позна ўвечары, калі ўсім стала ясна, што зьбеглы хлопец у шпіталі на вернецца ў палату ўвалиўся (менавіта так — уваліўся) міліцыйская брыгада. Два сержанты і малодшы лейтэнант — жанчына з нойтобукам. Усе без халату. Адзін з сержантаў — з агромністым жыватам і тлустым тварам — бесцірымона падаў палавас жыцьцё ўзроўнікам.

А ўвогуле ў аддзяленні пануе моўная талеранцыя. У мужчынскай палате вісіць інструкцыя па-украінску: «Вправі для жінок, якія перенеслі операцию з прыводу выдалення молочнай залозы»...

Беларуская мова, калі пачынаеш на ёй размаўляць, вабіць. Адзін з сержантаў, які зъвіціўся сяржант. Маладзенькая сястра ўспыхнула, потым голасам, які зрывается ад хвалявання, мужчына адказаў: «Не забываіцесь, ў якой установе Вы знаходзіцеся і як сябе трэба ў ёй паводзіць!» Міліцыянт пашынэнца плячымі вышаў з мэдсястрой у калідор. Яму ўрэшце патлумачылі, відаць, што ў пашынента, які збег, цяжкая хвароба, якую патрабуе складанай апрацы. — Ну вось, цяпер адправіць яго лекавацца ў Жодзіна, там ён і здохне, — падсумаваў вінікі «рэйду» ў шпіталі іншы міліцыянт.

Міліцыянты сышлі, нават не развітаўшыся і не павярнуўшыся галоўвай да хворых.

А праз некалькі дзён, у крыміналнай хроніцы на тэлебачанні пашынэнцы пазнацілі таго хлопца, які зъвіціўся сяржант. Маладзенькая сястра ўспыхнула, потым голасам, які зрывается ад хвалявання, мужчына адказаў: «Не забываіцесь, ў якой установе Вы знаходзіцеся і як сябе трэба ў ёй паводзіць!» Міліцыянт пашынэнца плячымі вышаў з мэдсястрой у калідор. Яму ўрэшце патлумачылі, відаць, што ў пашынента, які збег, цяжкая хвароба, якую патрабуе складанай апрацы. — Ну вось, цяпер адправіць яго лекавацца ў Жодзіна, там ён і здохне, — падсумаваў вінікі «рэйду» ў шпіталі іншы міліцыянт.

За ўесь час, пакуль хлопец быў у шпіталі, ніхто ніводнага разу не звязрае ўсіх з хірургічнай вайне, у якой не бывае замірэння альбо адпачынку. Увогуле, як гэта ні парадакальна, на палате заўсёды ўсе (ну, амаль усе) любіць адзінага і дапамагаюць у выпадку патрэбты. Свайго роду братэрства.

Чамусці за мурамі шпітала ўсё гэта кудысьці звязка. Віталі Тарас

Біталь Тарас

На здымках Сямёна
Печанка — першы
плён рэстаўрацыі
ружанска га палацу
Сапегаў.

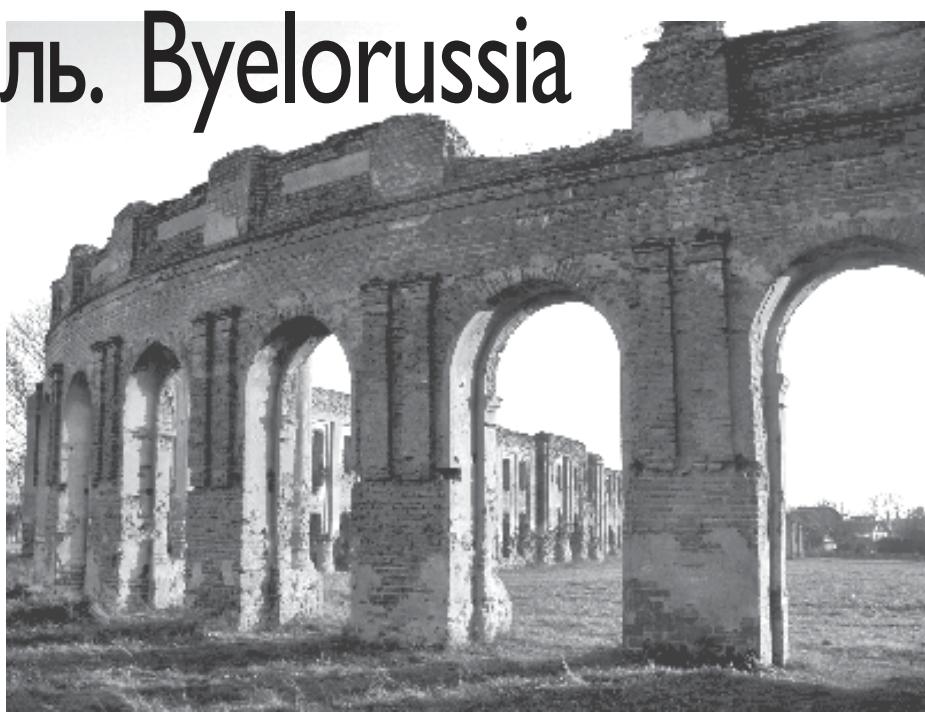
Ружанскі палац, закладзены ў пачатку XVII ст., прычакаў-такі ўзвагу з боку рэстайлітараў. Сёлета началіся першыя за гады незалежнасці краіны працы па аднаўлению ўнікальнага помніка. Дзіва што: велічныя руіны палацу Сапегаў стаяць на бітым турыстычным гасыніцы Берасьце—Пружаны—Ружаны—Косава. Цяпер руіны маюць шанец рэгенэравацца ў тое, чым былі: палац у стылі позняга барока з элементамі клясыцызму, беларускі Вэрсал, як яго называлі. У ліку 26 помнікаў гісторыка-культурнай спадчыны ён уключаны ў абласную праграму разьвіцця турыстычнай галіны.

Палац Сапегаў моцна пачырпеў у гады Першай сусветнай вайны. Да нашых дзён датрываюць галоўны і ўсходні карпусы, аркады, галоўная брама і бакавыя флігелі. У савецкія часы пачыналі аднаўляць галоўную браму, але ў пачатку 1990-х працы спыніліся. «Савецкія» ўмацаваныні з чырвонай цэглы пачынаюць пакрысе разбурающа.

Рэстаўрацыйныя працы, што аднавіліся ў жніўні, вядуцца пры фінансавай падтрымцы Эўрасаюзу ў рамках праграмы добрачысленства. Пра гэта съведчыць шыльда каля галоўной брамы. Адна дэталь на той шыльдзе пакідае непрыемнае ўражанынне: назва нашай краіны па-ангельску — Byelorussia — патыхае «саўком».

Найперш спэцыялісты «Берасьцерэстаўрацыі» плянуюць аднавіць галоўную браму і флігелі, што да яе прымыкаюць. Тут мяркуюцца стварыць музэй ды іншыя аб'екты турыстычнай інфраструктуры.

Перад будаўнікамі, пры канцы лета, у Ружанах пабывалі студэнты Берасьцейскага дзяржуніверсітэту, якія правялі археалагічныя раскопкі ля ўсходняга флігеля. У Нясвіжы, прыкладам, дзе шалёнымі тэмпамі аднаўляюць-перабудоўваюць замак Радзівілаў, нічога такога не было. Працаў ў Ружанах ідзе без гарачкі. Бо, паводле кіраўніцтва «Берасьцерэстаўрацыі», фінансаваныне невялікае. Можа гэта і лепей. Вэрсалі так і аднаўляюцца: цаглінка да цаглінкі.

Аркада.

Тут некалі
быў татар.

Эўропа нам дапаможа.

Тут будзе музэй.

23 лістапада Беларусь адзначае 50-годзьдзе служэння аднаго з найстарэйшых беларускіх святараў і найярчэйшых зорак на беларускім небасхіле, духоўнага аўтарытэту беларусаў па ўсім шырокім съвеце — айца Аляксандра Надсаня.

Мінулае і наступнае стагодзьдзі

Дзякуючы айцу Аляксандру Надсану беларуская мова ўпісалася ў сям'ю сакральных моваў. Піша Анатоль Сідарэвіч.

Гэта сюжэт для эпічнага твору: сямнаццатагодовы юнак зь беларускага Нясьвіжу, вучань настаўніцкае сэмінары, які ўжо ведаў, што такое камунізм, пе-рад прыходам Чырвонае Арміі разам зі сабрамі пакідае Бацькаўшчыну, трапляе ў Нямеччыну і замест таго, каб служыць райху і барапіць яго, ідзе да французскіх партызанаў, потым трапляе за Альпы — у армію генэрала Уладзіслава Андраса, — бярэ ўдзел у баявых сутычках, атрымлівае раненне, разам з таварышамі па зборы пераїжджае ў Ангельштадт, дэмабілізуецца, паступае (як былы жаўнер мае лыготу) у Лёнданскі ўніверсітэт, атрымлівае дыплём бакаліяўра... Вось тут спынімся. Уявім: малады бакаліяўр Аляксандар Надсан выкладае матэматычны аналіз або працуе ў нейкім вылічальным цэнтры, ходзіць на сустрочы ў дзельніцай вайны, робіць прафесійную кар'еру, мае гроши, машыну, вілу... Што штурхнула яго ехаць у Рым і пачаць навучанне на нова, засвойваць лаціну і стараежынтарэцкую, патрыстыку і гісторыю Царквы?..

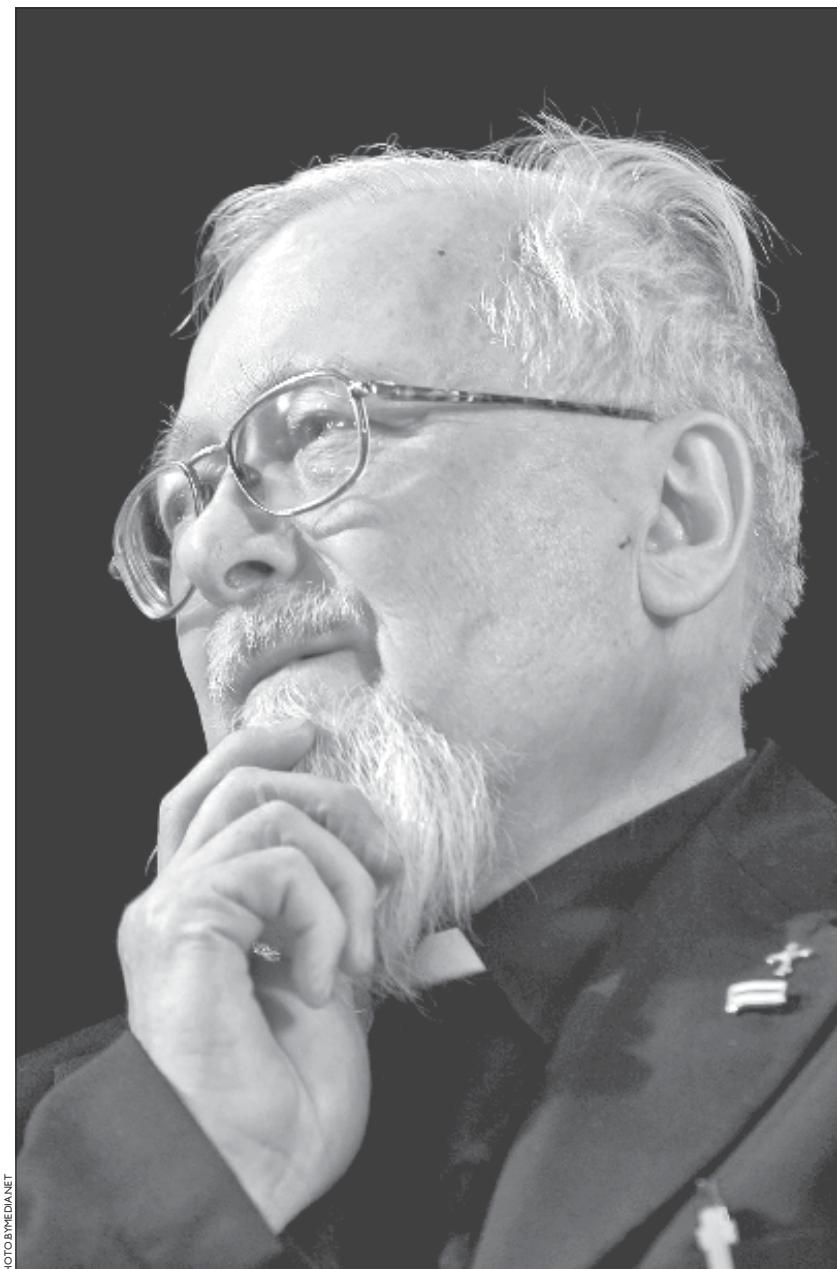
Аляксандар Надсан у Менску

Апостальскі візітатар для беларусаў-каталікоў замежжа айцец Аляксандар Надсан прыбыў у Беларусь. У Менску адбудуцца ўрачыстасці, прысьвечаныя залатому юбілею ягонай святарскай дзеяніасці.

23 лістапада (нядзеля)
а 14 гадзіне пачненца
ўрачыстая літургія ў касцёле Святых Сымона і Алены, якую будзе служыць айцец Аляксандар.

24 лістапада (панядзелак) а 18.30

тамсама адбудзеца грамадскае віншаваньне Аляксандра Надсаня. Віншаваць святара ў гэты дзень будуть Адам Мальдзіс, Алег Трушэў, Аляксей Марачкін, Алена Макоўская ды іншыя навукоўцы, грамадзкія і культурныя дзеячы.

ФОТОВІДЕАЛЕТ

Вось і напішы пасля гэтага кароткі тэкст пра чалавека, які пражыў 82 гады, памятае мора людзей, ведае беззліч гісторыяў, можа апавесці, што казалі беларускім святарамі біскупы Рыму Ян XXIII і Ян Павал II, апісаць, што рабілася

ў Гародзі (па-цяперашняму Гародзі) да вайны, як прыжываліся беларусы па вайне ў Вялікай Брытаніі...

А мо пачаць зь сябе? З таго, што ўпершыню прозвішча Надсан я пачуў ці на ў 1987 годзе ў Вішневе ад ксяндза Улад-

зіслава Чарняўскага. Так, гэта было яшчэ да святавання да 1000-х угодкаў Христу Русі, падэздкі айца Уладзіслава і ягонага маладзейшага калегі Яна Матусевіча ў Лёндан, якія адбыліся ў 1988 годзе. А ў сакавіку 1990-га нехта (ці не Міхал Дуби-

У нашай прысутнасці на Кальварыі адбывалася нешта гісторычнае. Упершыню за 150 гадоў ад часу скасавання Уніі ў Менску ўніяцкі святар правіў службу. На нашых вачох памірала імпэрыя.

нецкі, ці не Сяргей Абламейка?) патэлефанаваў і сказаў, што прыехаў айцец Надсан, што ён будзе служыць літургію ў касцёле (тады адзін у Менску касцёл быў на Кальвары).

Так я першы раз убачыў святара з прызвішчам Надсан. У тыя хвіліны я падумав, якія мог, што мне давядзенца яшчэ пра чытаць кнігі гэтага святара пра біскупа Часлава Сіповіча, пра кляштар беларускіх айцоў марыянаў у Друі, пра княгиню Марью Радзівіл і нават быць рэцензентам.

У нашай прысутнасці на Кальварыі адбывалася нешта гісторычнае. Упершыню за 150 гадоў ад часу скасавання Уніі ў Менску ўніяцкі святар правіў службу. На нашых вачох памірала імпэрыя. Тая імпэрыя, якая спачатку сілком навязвала «ісцінную» веру, а потым, узімы сабе позуцікам «СССР», — «адзіна правільнае вучынне».

Тое, што імпэрия памірае, разумей не адзін я. У 1990-я мне было і съмешна, і ніякавата, калі ад заходніх палітыкаў я чую, што яны не чакалі хуткага распаду СССР. Чаго ж вартая іхня навука, іхня аналітычная цэнтры, саветалёгія з крэмлінаўскай! Пракансультаваліся б у нас. А то зъезьдзілі да айца Рамана Пенткі.

Пра айца Рамана, знаўцу拜зантыйскіх традыцыяў, пра-башча ўніяцкай парафіі зь левага берагу Бугу, видома тое, што ён заклікаў святараў і манахаў вывучаць расейскую мову для будучага місіі. З сталага святара маладзейшай дабрадушна пасъмейваліся, а калі «разъвіты сацыялізм» памёр, яны з радасным здзіўленнем пазіралі на а.Рамана: і адкуль ён ведаў? Памойму, адказ прости. Напісана ж у Кнізе: «Усё мае свой час». Хіба цяжка засвоіць гэтую прафаду?

Усё мае свой час, толькі Ecclesia aeterna i Patria aeterna. Я, мусіць, не памылося, калі скажу, што гэтую прафаду добра засвоіў мітрафорны пратаярэй Аляксандар Надсан. Бы вось 11 сакавіка 1990-га ён служыў літургію не ў царкве наславянской, а ў беларускай мове. Знаўцы, ужо літургія Яна Залатаўснага перакладзеная? І надрукаваная? Ага, адказаў мнем.

літургія Базыля Вялікага, і літургія раней асьвячаных дароў таксама. І кароткі катэхізіс мæсца. На падыходзе другое выданье...

Патрэбная была вера, што раней ці пазней пабудаваны на мане, на хлусні рэжым авбаліцца. І патрэбна было калі на веданьне, дык адчувањне, што за тыя дзясяткі гадоў, калі была перапыненая традыцыя царкоўнага жыцця, народ адыхаў ад мовы Царквы, ад мовы літургіі. Мабыць, было прадчувањне, што на літургіі народ будзе не рэчытаўца і съпявача, а маў- чаца.

І патрэбная была настойлівасць, каб уязца і зрабіц гэтую працу — перакласці літургічныя тэксты. Бось і ўладыка Часлаў Сіповіч неяк скептычна ставіўся да намеры маладога съвятара Аляксандра ўзяцца за такую працу: а ці варта, мо і царкоўнаславянскае хопіц?

Памятаю, як быў уражаны мой праваслаўны брат, паэт Міхась Скобла, калі ўжо на пачатку XXI стагоддзя, прыйшоўшы ў нейкай патрэбе да грэка-каталікоў, убачыў і пачуў іх съпеву на літургіі: съпявала

ўся царква, старыя і малыя. І Міхась пераканаўся: вось што значыць зразумелая, жывая мова.

Што мелі каталікі бізантыйскага абаруда да Аляксандра Надсан? Байдз, адзін-адзіны малечекі малітўнік айца Льва Гарошкі «Божыя шляхам» (1946). Цяпер беларускі грэка-каталікі маюць салідны малітўнік «Господу помолімся», а грэка-каталікіс духавенства — «Літургікон». Дзяячоўшы айцу Аляксандру беларуская мова ўпісалася ў сям'ю сак-

Уявім: малады бакалайёр Аляксандар Надсан працуе ў вылічальнім цэнтры, ходзіць на сустэречы ўдзельнікаў вайны, робіць кар'еру, мае гроши, машыну, вілу... Што штурхнула яго ехаць у Рым, засвойваць лаціну і старажынтаргэцкую, патрыстыку і гісторыю Царквы?...

.....

ральных моваў, бо ягоныя пераклады літургічных тэкстаў ухваленыя Рымам.

...У книзе «Біскуп Чэслай Сіповіч: Съвятар і беларус» ёсць адзін надта цікавы здымак: лёнданскія беларусы віншуюць з 50-годдзялем съвятарства пакутніка за веру і Беларусь айца Язэпа Германовіча (Вінцку Адважнага). Сярод віншавальнікаў і малады съвятар Аляксандар Надсан. З часу таго віншаваныя праішло 45 гадоў. Вось і айцец Аляксандар адзначае 50 гадоў сваёй пастырской службы.

Як падумаць, у асобе айца Аляксандра спадчыліся два стагоддзі беларускага хрысціянскага руху. Язэп Германовіч пачынаў свой съвятарскі шлях у далёкім 1913 годзе, калі выходіці «Наша Ніва», пачала выходзіці першая каталіцкая газета «Віеірус». Ягоны сучаснік і наступнік Аляксандар Надсан съвяткуе юбілей свайго съвятарства праз 95 гадоў. Амаль ціле стагоддзі. І як зарука наступнага стагоддзі — кагорта маладых беларускіх съвтароў, якія прыйдуть віншаваць айца Аляксандра ў дзень ягонага юбілею.

Аляксандар Надсан з
групам дапамогі
чарнобыльскім раёнам.

шматстагоддзевай гісторыі Беларусі. У 1981 г. а.Аляксандар стаў Рэктарам Беларускай Каталіцкай Місіі ў Вялікай Брытаніі, на неўзабаве ѹ апостальскім візітаторам для беларусаў-каталікоў замежжа — і ў гэтай якасці рэгулярна адведваў беларускіх асяродкі ва ўсіх кутках свету, ад Аўстраліі і Новай Зэляндыі да абедзівью Амерыкы.

Цягам гадоў ён працаваў зь перакладамі бізантыйскіх літургічных

Айцец Аляксандар застаецца самым запатрабаваным беларускім съвятаром у съвеце. Штогод на Калады ў Вялікдзені беларускія радыны рэдакцыі ды газэты просіць яго пра казані — заўсёды глыбока духоўныя, зъмястоўныя і па-чалавечы цéплья.

Ягоная наўковая бібліографія складаецца з дэльюх з паловай сотні публікаціяў. Дзяякуючы наядзвайчай шырокай асьвяце і валоданню многімі мовамі ён разблытаў многія наўковыя загадкі. Так, Надсан быў байдз адзіны, хто мог на падставе Калэнгагенскіх Пасхалій вызначыць год выдання Скарынаў «Малой падарожнай кніжкі» — 1522, а не 1523—1524, як пісалі дагэтуль. Ен «раскрытаў» аль-кітабы беларускіх татараў ды ўвёў іх у сусветныя наўковыя ўжытак, запачаткаваўшы такім чынам беларускую кітабістку. Ен ведае на памяць усе беларускія друкарні ад часу Скарыны да XX стагоддзя і можа апавесці, хто, што і як у іх выдаваў і якія беларускія асаблівасці былі ў тых кнігах. Ягоная праца пра Кірылу Тураўскага дагэтуль застаецца найлепшым аналізам жыцця, служэння і творчасці гэтага самага яркага беларускага съвятога й пісьменніка.

Ен зладзіў шэраг міжнародных канферэнцыяў па розных аспектах беларусісткі, у тым ліку прысвечаную 1000-годдзю Хрысціянства ў Беларусі (1988). Актыўна супрацоўнічаў з наўковым ангельска-беларускім таварыствам, чытаючы лекцыі ды друкуючы артыкулы ў часопісе «Journal of Byelorussian Studies», хрысціянскім часопісе «Божым шляхам», «Весьніку беларускага каталіцкага душпастырства», які сам і выдаваў. Апошнія гады а.Аляксандар прысылаваў даследаванню гісторыі беларускага Хрысціянства XX ст. (кнігі «Біскуп Чэслай Сіповіч: Съвятар і беларус», па-беларуску (2004) і па-ангельску (2007), «Pro patria aliena: Кляштар беларускіх айцуў Марыянаў у Друі» і «Княгіня Радзівіл і справа адраджэння Уніі ў Беларусі» (абедзівье 2006)).

Сёлета — нарэшце! — наўковая дзейнасць айца Аляксандра будзе адзначаная ганаровым Дактаратам, які дае яму ў Вільні Эўрапейскі гуманітарны ўніверсітэт.

Самы запатрабаваны съвятар

Айцец Аляксандар Надсан (Бочка) нарадзіўся 8 жніўня 1926 г. у мястэчку Гарадзея на Нісьвіжчыне, скончыў Нісьвіскую настайніцкую сэмінарію, дзе вучыўся на матэматыку. Скончыў таксама курсы кіраўніку Саюзу Беларускіх Моладзі ў Альбертыне, менскую афіцэрскую школу. Беларускі Краёўскі Абароны. У 1944 г. пакінуў Беларусь, партызаніць у Францыі, далаўчыўшыся да Руху Супраціўлення, потым уступіў у войска Анвара. Па вайне асেў у Ангельшчыне. Паступіў на матэматычны факультэт Лёнданскага ўніверсітэту, які паспяхова скончыў у 1953 г. Рэдагаваў прырэдышкі беларускай замежже; быў адным з стваральнікаў і ўзаначальваў (1951—1953 г.) Згуртаваньне беларусаў Вялікіх Брытаній; быў адным з кіраўнікоў Беларускага Акадэмічнага Каталіцкага Аб'яднання «Рунь», што гуртавала беларускую інтэлектуальную моладзь Захадніх Эўропы і ЗША. Актыўна супрацоўнічаў з найбуйнейшым беларускім духоўным асяродкам на Захадзе — Беларускай Каталіцкай Місіі ў Вялікай Брытаніі. Не без упływu першага Рэктара Місіі Чэслава Сіповіча прысьвяціў жыццё

съвятарскому служэнню. У 1953 г. паехаў у Рым, дзе шэсцьць гадоў вывучаў багаслоўе ў Грэцкай калегії. Сярод студэнтаў з розных краін, якія ўсе мелі літургіі на родных мовах, у будучага съвятара паўстала пытаныне, чаму беларусы ня маюцьмагчымасці славіц Бога па-свайму. 23 лістапада 1958 г., магістром багаслоўю, ён прыняў съвятарскую съвячанне. У 1959 г. вярнуўся ў Лёндан, дзе ўключыўся ў беларускую жыцць ўжо ў якасці съвятара, ад 1966 году кіраваў школай-інтэрнатам імя Кірылы Тураўскага пры Беларускай Каталіцкай Місіі — для хлопчыкаў з беларускіх сем'ёр з розных веравізананіяў з краін Заходніх Эўропы.

У 1971 г. у Лёндане адкрылася Беларуская бібліятэка імя Скарыны, і а.Аляксандар стаў яе нязменным кіраўніком, папярняючы бібліятэчны фонды друкаванымі скарбамі беларускай культуры, што хутка зрабіла Бібліятэку найбуйнейшим беларускім кнігазборам за межамі Беларусі, які прываблівае даследчыкаў з усіх свету. Пры бібліятэцы працуе музей, дзе сабраныя матэрыяльныя съведчанані

тэкстаў на беларускую мову — праца, якая зазвычай робіцца вялікім аўтарытэтным камісіямі і ўжоўлецца непад'ёмана для аднаго чалавека. Надсан здолеў зрабіць якасці атханення пераклады велизарнага корпусу тэкстаў літургічнае традыцыі Усходняга Хрысціянства, сам склаў службы беларускім съвятам і на вялікія беларускія съвяты (Служба пра паміжнэ любові, Службы да съвятых Эўфрасінні Полацкай і Кірылы Тураўскага). Ён быў першым съвятаром у съвеце, які пачаў състэматычна ўжываць беларускую мову ў багаслужэнні.

Як мінімум два дзесяцігоддзі ён быў адзіным чалавекам, хто штодня літургічна маліўся за Беларусь і па-беларуску. Малітўнік «Господу помолімся» (Менск, 2002) стаўся як афіцыйным тэкстам набажэнства Беларускага Грэка-Каталіцкага Царквы. Ён стаўся першым чалавекам з Заходніх съвєту, хто прыехаў у Беларусь пасьля Чарнобыльскай аварыі з грузам лекаў для ахвяраў радыяці. Гэты быў ягоны першы візы на Бацькаўшчыну пасьля вайны. Ён утварыў Камітэт дапамогі ахвярам радыяці, ездзіў па ўсім съвеце і дзе мог выступаў у друку ды на тэлебачанні з аповедамі пра трагедыю Беларусі — і людзі адгукіліся. У выніку ўтварылася некалькі самастойных арганізаціяў, якія — ужо без узделу айца — дапамагаюць беларусам пераадольваць наступствы Чарнобылю.

На аудыенцыі ў папы Яна Паўла II.

Тэатар без прапетарыяту і буржуазіі

Пра прэм'ерны паказ спектаклю Анатоля Шурпіна «Хто пакахае мадам» піша Андрэй Расінскі.

П'есам Анатоля Шурпіна, складзеным 13 гадоў таму, дубта не шанавала. У тэатральных калах іх ведалі, усялік хвалілі — але ставіць нікто не рыхаваў.

Толькі ў малой ступені гэта звязана з ярыштымі харатарамі драматурга, які на пачатку 1990-х прыехаў з Баранавіч у Менск і хутка заявіў пра сябе, прыдумаўшы гэтай блефу.

У гэтым тэатры ніяма каўтуні і кананічных лапціяў, кірзовых ботаў і гімнасы-шрак, побытавага шчасція, працахлага праходам, — і выцьці над доляй народнаю. Адсунічаючы і падпольныя, актуальна-палітычныя сцэны дай арыштаванія глачады. Драматург прызнаўся, што на любіць «прапетарыяту і буржуазію». Але букалічнымі пэйзажамі захапляеца ў яшчэ меншай ступені.

Тэатар блефу — гэта арыстакратыя ў чаканыні гільятыны, царыцы перад сконам, карнавал мёртвых душаў (з ідэальнай мэрхольдаўскай пастаноўкай «Рэвізор»).

...Зяляканыя арыстакраты запрашаноцы доктара Гіятэна (менавіт так — бяз «ль», каб ен спыніў «эпідэмію свабоды»). Ветлівы доктар бэрэзца за справу й так захапляеца, што адсякае галовы і прадстаўнікамі паноўных клясаў («Пан Гіятэн»).

...На Каляды сужэнства Недарэзвых зашываеца ад людзей і сівяціла — у зашліштую каморку, каб бавіць час са стымі речамі і знайсці ў лазенцы труп (п'еса «Тра-та-та»).

...У кампаніі прыдуманых графініяў і баранесаў, на банкесе багатых сёстрай Гаргонай, якія вандруюць па гарадах і

Анатоль Шурпін.

крадуць маладосьць («Гульня са Сфінксам»), у абдымку з царом Эдыпам, які не асьляпіў сібе, а, наадварот, ганарыща інцэстам («Эдып у Агоніі»), — рэжысёр ставіць сябе як хаджалі і сівецкі цынік, што вядзе халодны рэпрэтаж з апраметнай.

П'еса Шурпіна «Хто пакахае мадам», прэм'ера якой адбылася 16 лістапада ў Тэатры беларускай драматургіі, — першая пастаноўка з даробку драматурга. Пастаноўка па-беларуску, у перакладзе з расейскай колішняга міністра культуры, пісменьніка Анатолія Бітвіча.

П'еса на мае прыкмету рэалізму. Аднак яе можна называць аўтабіографічнай. Падчас навучання аўтара ва ўніверсітэце культуры ды ў Акадэміі мастацтваў прататыпы герояў п'есы — тамтэйшыя выкладчыкі — фігуравалі ў ёй пад сапраўднымі імёнамі. І не былі ад гэтага ў захап-

леныні. Са скандалам Шурпін звязаній універсітэт культуры на Эксперыментальны курс Вячаслава Ракіцкага, на якім гэты тэатразнаўца і рэжысёр у 1990-х рыхтаваў драматургія, кідаў і ігнорыраваў паступу ў Акадэмію мастацтваў — нарэшце давчывусіся там на тэатральнай крытыцы.

У п'есе «Хто пакахае мадам» дэльце сюжэтныя рамкі. Першыя: троі акторы-кастрыраты, якія памятаюць «шчаслівія часы імператара Дыяклястыяна», ладзіца для шаноўнай баранесы Штэйн умоўна-грацэсна прадстаўленыне. Другія — уласна прадстаўленыне. Каб эзканоміць на прыслузе, а старасць не здавалася нуднаю, сквантні ўдовы мадам да Лату і фраў Герц жывуць пад адным дахам. Дамы тыранічнай служанку Лізавету (прыгітанье «Злачынству і пакаранню») — і чакаюць ласага на гроши абата Іававіра, якога прымроўлі...

Дзея адбываецца на фоне чырвоных, як апошняя жарсыць, дэкарацыяў — звялізным сэрпам-акенцам (сцэнаграфія Ігара Анісенкі); пад выбеленымі маскамі-трампамі; пад хрыпата-млювую музыку кубрыкаўскага «Зэзінья» (музычна афармлены Цімура Каліноўскага).

Рэжысёр Вэнзідлук Раstryкэнка добра падагнаў п'есу для сцэны, скараціўшы літаратурную дыялёгі — і сівядома заўышыўся на аўтарскіх відзеўскіх для беларускага тэатру побыт. Гэта — чысты тэатар, пазбаўлены вісковага і палітычнага прыгно́ну, нязмущанай і свабоднай гульня, якая і дазваляе акторам праявіцца напоўніцу, імпрэвізацію.

Трэба бачыць звяглівую грубіянку, інтырганку з бутэлькай канькью — фраў Герц у выкананні Галіны Чарнабаевай. Як і ўсіх духоўнаіх свяячак «бобі Джэйн» (з культавае карціны Рычарда Олдрыча «Што здарылася з бобі Джэйн»), фраў Герц любіць опэрныя сцэны (пастаноўка

ныя пад кабарэтычныя нумары Марлен Дытрых і Лайзы Мінэлі) ды цешыца скандаламі.

Затое Таціана Мархель у ролі мадам дэ Лату — мройліва-рамантычная, шычміліва-даверлівая, бяздумная і мэлянхолічна-імпульсіўная ў трагічнай апошній посьце. Ейны голас то дрыжыць, то лашчыць, то зрывасцца. У дзвісным капеллоўшы, багатая, але безнадзеяная самотная мадам штодзень пераказае ўласныя сны і жаданыя блытае з явано.

Абат Іававір узяты ў п'есу не з побытавых сатырычных казак — і нават не з анекдотаў часоў Адраджэння. Гэта фіксыя, мроя, юнгіянскі архетып сучэшальника для стальных жанчынаў. Актор Сяргей Шымко з неверагодна гратэскавай плястыкай грае і абата, і служанку Лізавету. (У тэатры Валер'я Анісенкі для актораў, каб тыя маглі падтрымліваць форму, зробленыя сілоўні й танцавальная залі!)

Тэатрыяльныя п'есы — гэта тэатрыяльныя грэхі, калі неба замкненае, мінуга не варынцү, засталіся фальшивыя мроя, а ў філіжанцы кавы — адна атрутна на ўсіх. Але нисушина лічыць гэта эстэтычнай зла, як у шумных гасцінічных пастаноўках Рамана Вікінка, ад якіх рыдаюць 60-гадовыя прыхільніцы. Сълемадзізам Гогалем Шурпін мог бы сказаць: «Мой становычы герой — съмех». І съмеху гэтага ў п'есе даволі.

А дзякуючы рэжысёру і акторам звязаўся яшчэ адзін становычы герой — спачуванье. Спачуванье няздзісненаму жыццю, спыненаму часу, загубленым мроздом і зачыненаму прышламу. Гэта ідэальны спектакль для сэньнішнай Беларусі, якай жыве ў бісчасі і для якой пэрекручаны гратэскавы съвет — адхланненне. Гэта партрэт эпохі, якую можна палюбіць хоць бы за п'есы Анатоля Шурпіна.

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЭДАКЦЫЮ

На берагах Гудзону... Влтавы... Даўгавы...

Беларус 2008. Літаратурныя альманахи беларускіх пісменьнікаў замежжа. — Нью-Ёрк: Выданніца газеты «Беларус», 2008. — 205 с.

У Нью-Ёрку другі год запар выхадзіць альманах тых беларускіх літаратораў, якія стала жывуць за мяжой. Геаграфія прыгожага пісменства прапанаваная так шырокая, як раджа калі: ад сумежных Ільі, Польшчы, Расеі і Літвы да далёкіх Аўстраліі, Канады, Ірландыі і ЗША. Сярод аўтараў складані: Сяргеж Сокалай-Воюш, Макс Шур, Віталі Воронаў.

Тэндэнцыя эміграцыйнай аўтары і пакіданцаў свой традыцыйныя пілікі аб пакінутай старажыні, прынасіць шакоць яго часці, засіродаўшася ў сава новых краінах. На радысць цікавым да ўсіх новага чытачаму Беларусі і на карысць беларускай прысупнасці ў сусвете.

Акрамя арыгінальных твораў у зборнік увайшлі таксама пераклады. Аўстраліец Віктар Кавалеўскі абелапускі Арутэра Кларка, а канадзійка Ірэна Верабей пераклала індыйскія легенды.

Лісты з апраметнай

Незабыўныя «Ксіві». Вершы з падпольнай канцлагернай перапісі з Ларысі Геніюш. Васілі Сурун. — Менск, 2008. 3-е выданніе. 83с. — 299 ас.

«Ксіві» — гэта кароткі скручены цыліндрычны запіс, які зекі пасылаюць адно аднаму. Васілі Сурун, гулагаўскі вязень, адзін з чальцоў моладзевай альтыстальніцкай арганізацыі «Чайка», які дэйнічала на Слонімшчыне ў першыя паваенныя гады, у эзткі способ лістасцю з Ларысі Геніюш, таксама звязанай з сталінскімі лягерах.

Іх падзялілі гады і даты, але ўсам паўнічы звязаўся адлегласцю. У лірыйных ключах перапіска двух вязняў прасяжнuta ўблікою і пойнты шыльдімі прызначаныні, матчымі адно срэд людзей, якія зазіраюць Малоху ў очы.

Лявон К

СЪССІСЛА

У звязе беларусаў свету

Прайшло паседжанье Малай Рады МГА «Згуртаванне беларусаў свету» «Бацькаўшчына», асноўным пытаннем, якога была падрыхтавана да V звязку беларусаў свету. Папірэздняя прататыпы герояў п'есы — тамтэйшыя выкладчыкі — фігуравалі ў ёй пад сапраўднымі імёнамі. І не былі ад гэтага ў захап-

вуліцы Летнія гэты дом быў прытулкам гасцініцай і беларусчыны. Але ён так і ня стаў ні музэем, ні сядзібай сівядомага беларуса, як хасцяла таго гаспадніна перад сыходам у іншыя сцв. Дому пані Зоі больш няма. На ягоным месцы — кулагеса гразі й дэльце вялізныя яміны, паведаміў у сваім LJ ivansaj.

Зоя Коўш (Каўшанка) — сястра беларускага дзеяча ў замежжы, сівята Святаслава Каўша. Скончыла Віленскую беларускую гімназію, Віленскі ўніверсітэт (праўніцтва).

Брала удзел у беларускім грамадзкім жыцці ў Вільні ў 1930—40-х. Уваходзіла ў Беларускі студенцкі саюз. Улетку 1944 г. выехала ў Німеччыну. У 1947

была арыштаваная савецкімі органамі бясьпекі, асуджана на 10 гадоў лягероў.

Вярнулася ў другой палове 1950-х, жыла ў Вільні.

Паводле ivansaj,

Белапан

Tlusta Lusta прэзэнтуе дэбютны альбом

Пераможцы «Басовішча—2008» гарадзенскі гурт Tlusta Lusta прэзэнтуе альбом «Blin piersy» — менавіта так завесца іх дэбютная праца.

«На нашых канцэртах звычайна не чуваць словаў у песнях, дык цяпер урэшце пачуце, пра што мы спяваем», — кажа лідэр каманды Кірыл Болгуш. Гарадзенцы пісалі альбом на ўласныя гроши, хоць у якасці прызу атрымалі 20 гадзінай бясплатнага запісу на студыі ў Беластоку. «Але пасля «Басовішча» да нас ніхто наконец запісу не звярніўся, таму мы паехаіх ў Ваўкаўскі і запісалі альбом там», — кажа Кірыл.

У выніку двухмесцівой працы і звязаўся дыск «Blin piersy», куды ўваходзілі 11 песен. Акром ядомага ўжо па канцэртных выступах гарадзенцаў кавэру на песню MakSim, на дыску ёсьць яшчэ адна чужая песня — гурт Deviation.

На канцэрце гурт Tlusta Lusta падтрымася каманда Піта Паўлава GARADzKJA. Піт адзначыў, што «гэтым канцэртам яны хочуць падсумаваць усе свае папярэднія выступы ды спраўдзіць у канцэртных умовах гучаныне новых песен».

SB, ТГ

Канцэрт пройдзе 26 лістапада ў DA-club (вул. Броўкі, 22) у 19.00. Квіткі: 15—20 тыс. рублёў, замова праз тэл.: (029) 649-08-88, (029) 688-61-74.

Атлянт пакінуй неба

У Менску, Вільні, Krakаве і Варшаве, адзначаючыся ў картках, узятых для прагляду рукапісу, я нязменна заходзі подпіс Генадзя Кісялёва. А хто пасъля яго? Піша Аляксандар Фядута.

Этнічныя вялікарос, ён закахаўся ў беларускую гісторыку і культуру і прысьвяціў ім усё жыццё. І стаў даследнікам, якіх мала было ў нашых гуманітарных ведах. Каго можна прыраўнаны да яго паводле маштабу зробленага? Нябожчык Сыціпан Александровіч, хворы і здаровы. Адам Мальдзіс, хворы. Уладзімер Мархель. Як чатыры атлянты, стаяць яны ли ў выходзе ў храм беларускай літаратуры XIX стагодзізда, даводзічы: народ беларускі жыў і тады, калі самое слова «Беларусь» было высокім загадам выведзеным з ужытку. Жыў — і даваў свету вялікіх харызматыкаў-змагароў, настомных пісемнікі, самабытных і не падобных на іншых нават тады, калі ім даводзілася пісаць на чужых мовах.

У гэтым шэрагу Генадзя Кісялёву выпала адмысловая місія.

Менавіта ён давёў, што ананімныя элекстру ён не бывав — што не гараць рукапісы, не зынікаюць бязъ съледу людзі. Ён вірнай беларусам імёны бяспречных нащых кісыякаў — Вікенцій Равінскага, аўтара «Энэды», і Канстанцыя Веранішына, стваральніка «Тараса на Парнасе».

Кожны архівіст ведае: можна дзясяткі і сотні разоў праглядаць вопісы, гартаць запыленыя старыя кнігі — але ўдача стаць першадруківальнікам усміханасць толькі вялікім працаўнікам, які ѿбераў ведаючы, што менавіта яны хочуць знайсці. І тыя ўнікальныя заходзі, якія выпалі на долю Кісялёва, сталі ўзнагародай за ягону адданасць тэм і шматгадовую цяжкую працу. Працу выдаўца і каментатора рукапісных помнікаў, працу карытлівага біографа, які ўмёў бачыць гісторычную знач-

насць кожнага факту.

Калі я ўзяў у руку том «Касцёл Каліноўскі», падрыхтаваны спадаром Генадзем для «Беларускага кнігабору», я зразумеў: гэта — помнік. Помнік і геройню, і гэта — ўкладальніку і каментатору. Бездакорная праца Кісялёва — нібы арыенцір для будучых пакаленьняў даследнікаў. Усім нам ісці — і глядзець упе-

Генадзь Кісялёў

нар. 19 сакавіка 1931 г. у Калонне (Маскоўская вобласць), скончыў Маскоўскі гісторыка-археаграфічны інстытут, 1953—1956, 1960—1971 гг. працаў у архівах Вільні. З 1971 г. працаў у Інстытуце літаратуры Акадэміі навук.

Даследаваў літаратуру і нацыянальны рух XIX ст., жыццё і творчасць Каліноўскага, Дуніна-Марыцкевіча, Багушэвіча, Вярыні-Дарэўскага, а таксама Коласа і Купалы. У яго засталіся жонка Яніна, дочкі Лія і Наталья і ўнук Ян. Пахавалі Генадзя Кісялёва 17 лістапада на Кальварый.

рад, на пабудаваны ім як адным з архітэктараў величны будынак.

Толькі ці ёсьць каму ісці наперад? XIX стагодзідзе, горкае і болесна адчуваўнае, палітычна «нядобранадзейнае», даўно не заходзіцца ў полі зроку нашых даследнікаў. Каму яно цікава? Язэпу Янушкевічу, Мікалаю Хаўстовічу, Ігры Запрудкаму. І — усё? Налета — трагічны юбілей пакарання Каліноўскага. Хто варты адзначыць яго?

Сыход Генадзя Кісялёва — цяжкі напамін пра той вакуум, які ўтвараеца па меры східу

старэйшага пакаленія. Самыя актыўныя з тых, хто мусіў прыняць эстафету ў наших атлянтаў, у найлепшыя гады сваёй маладосьці сышлі хто ў палітыку, хто ў бізнес. Нехта сканцэнтраваўся на больш «удзячных» эпохах — кшталту росквіту ВКЛ.

Часткова у гэтым быў вінаваты і сам спадар Генадзя. Зроблене ім было настолькі маштабным — згледам «Пачыналнікаў», «Сейбітага вечнага», «Радаводнае дровы», «Герояў і муз», «Расшукваеща клясык...», «Ад Чачота да Багушэвіча», — нібы руки апускающа: здаецца, ён усё ўжо знойдзіў і парабіў. Па сабе ведао: у Менску, Вільні, адзначаючыся ў картках, узятых для прагляду рукапісу, я нязменна заходзіцца ў ягонага высокага прафесіяналізму і сумленасці наўкуоўца: ведаю, бачыў,

чытатай...
І калі сённяня я думаю пра гэтага надзіва сціплага чалавека, які нібыта сцяждома затушоўваў уласныя заслугі, мне здаецца, што неба, якое ён так доўга і матутна ўтрымліваў, усё-такі не ўпадзе. Зробленага Кісялёвым і ягонымі аднагоддамі, дадзенага імі штуршка дастатковая, каб забыццё больш не абрнулася на беларусаў.

Кротус Генус

Калегі пра Генадзя Кісялёва.

Уладзімер Кароткі, гісторык літаратуры: Кісялёў не з'яўляўся ні палітыкам, ні грамадзкім дзеячам, але ў сваіх паводзінах быў ітым, і другім. Выхоўваў грамаду праз факт, праз праудзівую інфармацыю. І сам з'яўляўся актыўнай грамадзянскай пазыцыю. Калі ў 1970-х гады пачалася кампанія супраць літаратуразнаўцу Вячаслава Зайцаўца і Міколы Прашковіча (першага зачыненні ў пісціхіячнай клініцы, другога зволылі бяз права аднаўлення на працы), дык на адным з паказальных сходаў, што мелі мятаю ганьбіць наўкуоўца, Генадзя Васілевіч не прагласаваў за асуджэнне апалых літаратуразнаўцу, быў адзін, хто ўстрымліўся. На той час эта было ўсё роўна як віклік уладзе.

Усё асташтнє — у ягоных кнігах. Ён менавіта тое злучо, што яднае мінулае беларускай наўку і яе будучыню, бо ягоныя адкрыцці шмат у чым

вызначальныя для далейшага разьвіцця наўкуоўковых ідэяў.

Адам Мальдзіс, гісторык, літаратуразнаўца: Генадзь Кісялёў — сумленне нашага літаратуразнаўства. Эта мы ў савецкія часы хісталіся, а ён звойсці быў непарушыны. Веўрый узоркі беларускай літаратуры. За іншага боку, калі звойсці пра таго ці іншага аўтара быў неправерны, ён іх звойсці адпрачваў, як быў прыхільнікам будаўніцтва легенда — апераўваў толькі фактамі. Не ствараў іконаў, хутчэй вітаў праудзівую інфармацыю. Тут у ім звойсці быў засправды наўкуоўца. А яшчэ — агледаў постасці беларускай літаратуры ўсёдынна, комплексна. І як літаратара ёй ацэніваў, і як людзей з літаратурай іх занаўваў, і як здзілі з ўсім іхнім заганамі і вартасцямі. Напэўна, таму яму ўдавалася зрабіць так многа адкрыцціяў.

Віктар Жыбуль, пазэт, літаратуразнаўца: Фактычна Генадзь Кісялёў сваімі падахвості мяне займаўся гісторыяй літаратуры. Ён настолькі цікава апісваў этапы сваіх архіўных пошукаў, што ягоныя

досьледы звойсці чыталіся як захапляльныя дэтэктывы.

Арсень Ліс, доктар філолягічных навук, літаратуразнаўца: Ён даследаваў на толькі літаратуру, але і ён звойсці быў пакутнік інтэлігэнцыі, чия трагічнасць у XIX стагодзідзе не саступала стагодзідзю папярэдніму. Дазволіў нам усё адно як рэзальная ўбачыць таіх дзеяяў як Каліноўскі, Багушэвіч. Паднім велізарны архіўны матэрыва, пакінушы запатрабаваную спадчыну і паслыядоўніцай, такіх, як Янушкевіч. Быў грунтоўны ў сваіх працах, скрупулёзны і разам з тым, за сухім дакументам бачыў жывасць.

Міхась Тычына, доктар філолягічных навук, літаратурны крытык: На пытанні, хто такі Кісялёў для нашай культуры, найлепшым чынам адказаваючы назывы ягоных жа кніжак: «Сейбітага вечнага», «З думай пра Беларусь», «Жылі—былі клясыкі». Ён супрацьвідзе сіней на літаратуразнаўчай ніве, і чалавек, які прысьвяціў сваё жыццё Беларусі, і клясык літаратуразнаўства.

Пятро Васючэнка, літаратуразнаўца, загадчык катэдры беларускай мовы і літаратуры Лінгвістычнага ўніверсітэту: Кісялёў як чалавек, які палову (без перабольшвання) жыцця прарабіў у архівах, меў пачуццё гумару.

Анімімы аўтар «Лысай гары», паклішы з яго, напісаў такі радікі:

Адкрыцці гэтага ня зробіць —
Хоць зад натра д мазалёў —
Ні крот Сыціпан Александровіч,
Ні кротус Генус Кісялёў!

Дык спадар Генадзя не пакрыўдзіўся ані і нават пачаў гэтак падпісваць некаторыя сваі лісты.

Як наўкуоўца — фэнэнэн. Чалавек з маскоўскай адукцыяй, рафінаваны расейскай інтэлігэнцыяй, захоплены беларускай літаратурай, прысьвяціў усё сваё жыццё ёй. Ператварыў гісторыю беларускай літаратуры

XIX стагодзідза ў захапляльны дэтэктыв. Але ў XIX стагодзідзе не адседжаваў — цікавіўся сучаснай літаратурай. Жыва рэагаваў на сучаснасць.

Запісаў Павал Касцюковіч

Каго ён толькі ні пераклаў!

Аляксандар Дракархуст

14 лістапада на стала Аляксандра Дракархуста. Съмерць засыпела яго праз сём дзён пасъля таго, як пазэт, перакладчык і журналіст адсвяткаваў сваё 85-годзідзе. З-пад піра Аляксандра Дракархуста выйшли пераклады на расейскую мову вершаў Рыгора Барадуліна, Міколы Аўрамчыка, Анатолія Грачаніка, Сыціпана Гаўруса і многіх іншых беларускіх паэтаў. Ён прыроц да беларускай літаратуры і звойсці быў на баку пасъля, хто адсторыў яе праўы.

Радыё «Свабода»

У канфлікце з чаргінцоўскім саюзам ён прынцыпова ўзяў процілеглы бок. Аляксандра Дракархуста, з якім сорак гадоў сябраўваў, прыгадвае Валянцін Тарас.

Гэта быў цікавы, добры, рахманы, але прынцыпавы чалавек. Хоць у нас сем год розніцы, але так стала, што мы зь ім разам — людзі мінулай вайны. Яна нас выхавала, ды што і казаць, зрабіла людзьмі. Аляксандар прайшоў ўсю вайну, ад званка да звонка, штурмаваў Бэрлін. Нават ня ведаючы, што

яго бацька быў расстряляны перад саюзайной, а маци адпраўлена ў ГУЛАГ. Сорак з гакам гадоў працаўваў у вайсковых газетах. Сыпраш, адразу пасъля вайны, рабіў на Далёкім Усходзе. Але ў 1962-м, пад улікам вайны з Іванам Антонавічам Брылым, позуна, адчуюшы роднасць, намысліў пераехаць дадому ў Беларусь. Тут знаёміў ужо расейскага чытача з беларускімі пазётамі — каго ён толькі ні пераклаў! У канфлікце з чаргінцоўскім саюзам прынцыпова ўзяў процілеглы бок, і ў сваім вялікім веку хадзіў на судовыя паседжанні — браў судовыя працэсы да сэрга, праблемы Саюзу пісемнікаў прымаў, як свае ўласныя.

Нам будзе не хапаць яго ўсёмешкі, яго шчырай зацікаўленасць ў чужым жыцці. Праўда, горкай стратай.

Запісаў ЛК

Нащадкі бронзавага Суворава ў Менску

У Менску на вул. Заборскага, на сувороўскай вучэльні, усталіваная скульптура «Маленкі генэрал» аўтарства скульптара Жбанава. Урачыстасе адкрыццё статуі адбылося 6 лістапада. Вастрасловы ў інтэрнэце ўжо ахрысыцілі яго «Колем».

Уладзімер Жбанав ўядомы сваімі малымі гардзікімі скульптурамі: фурманкай калі ратуши на плошы Свабоды, а таксама «Дзяўчынкай пад гарасонам» і «Курцом» у Міхайлаўскім скверы між вуліцамі Кірава і Ленінградскай. Зроблены ў натуральную величыню, без пастамента, жбанаўская скульптура прадставаўць на інтэрнэт-саітасы: калі-нікалі менчукі па госьці стаццы праславаўць пытарату що канчат паміж указальным і сядзібным пальцамі «Курца», а на бронзовых сядзенях фурманкі заўсёды стае аматараў паздыманца.

Леаніды вяртаюца да Зямлі

Зямля праходзіць праз адзін з найбуйнейшых мэтэорных патоўкі Леаніды з 10 да 23 лістапада. 17 лістапада быў пік калі 2-й ночы падала да 130 «зорак». Паток Леаніды пераменены (ад 20 да 130 мэтэораў у гадзіну), у залягнасці ад таго, ці праходзіць Зямля праз руху

валок Сонца праз цэнтрап патоўкі із змянчаючайся. Асаблівасць Леаніды — высокая яркасць мэтэораў. Гэта тлумачыцца вялікай хуткасцю ўварвання чацьцінкаў у верхні слой атмасфэры — 71 км за скунду.

Паток можна назіраць з боку сузор'я Льва ў яснае надвор'е, лепш за горадам, дзе съвітло не перашкаджае. У

найбліжэйшыя ночы мэтэоры будуть бачныя ў начным небе не раздзей за адзін раз на тры хвіліны. Післядог Зямля праходзіць 30 мэтэорных патоўкі рознай інтенсіўнасці.

Беларускамоўны «Панасонік»

Пачынаючы з мадальнага шэрагу 2009 г., лічбавыя

бядзотравыя тэлефоны стандарту DECT фірмы Matsushita Electric (тандэевая марка Panasonic) будуть мець апрон іншых, мэнно дысплюю і на беларускай мове.

Гэтае рагнэне, не прадметаванае беларускім заканадаўствам, было прынятая PanASONIC, сусветным лідэрам стандарта DECT, цалкам добрахвоста.

Тры гады таму Дзяржаўны камітэт РБ па стандартызацыі і метралёгіі ужо быў падрыхтаваў Дзяржаўны стандарт, які абавязваў усіх вытворцаў электроннай забісічечнай усю прадукцыю, якая паставляецца ў РБ, беларускамоўнымі інструкцыямі карыстальніка і мэнно. PanASONIC, Samsung і іншыя сусветныя лідэры рынку электроннай былі гатовыя адаптаваць да новага стандарту на працягу некалькіх месецяў. Але, парадаксальна, менавіта айчынныя вытворцы —

Гарызонт, Вільз і іншыя — заблякавалі новы стандарт, які так і не набыў законнай сілы.

Гіганты сусветнага рынку электроннай — таксама і піянізы беларускамоўнай вонкавай рэкламы, бо першымі пачалі юзіваць беларускую мову на рэкламных піктаграмах. Пазыней гэтая ініцыятыва была падхопнена і большасцю

галоўных аўтавытворцаў.

У Гомелі кіроўца зьбіў трах чалавек

У Гомелі супрацоўнікамі праваахоўных органаў затрыманы кіроўца «мэрэздэса», які ў нядзелю ўніі на прыпынках трамвая транспарту «Абласная балыніца». У выніку пачырэлі трох чалавекі, якія былі на прыпынку. Адна з пачырэліх памерла. За жыццё пасыцігавай дзяўчынкі, у якой пераломы чэрепа і сківіцы, змагаючыся дацары, ейная маці знаходзіцца ў цяжкім стане. 26-гадовы кіроўца ўцёк з месца здарэння, пакінуўшы аўтамабіль. Ці быў ён у час ДТЗ у нецвярдзеным стане, пакуль на высьветлена.

Разбойны напад на аддзяленне «Беларусбанку» ў Заслаўі

Пагражачы прадметам, падобным да пісталету, злачынца скраў з касы Заслаўскага аддзялення філіялу «Беларусбанку» амаль 1 800 доляраў. Падазраванага схапілі ў Менску. Гэта жыхар Заслаўя 1973 году нарадзіўся. Яго раней ужо судзili за рабаўніцтва, крадзеж, наўмыснае пасланніе маёмаўцы,

падробку дакументаў.

У Горадні маршрутку насадзіла на прыдзарожную агароджу

Паводле папярэдніх інформацый маршрутка не спынілася на чырвоны сыгнал сывятафуру. Спрабуючы пазбегнуць сутыкнення з легкамікім, маршрутка выехала на паласу сустрочнага руху і ў выніку наткнулася на прыдзарожную агароджу. Сталевая труба агароджы прабіла радыятар і выйшла ў сален. Адзін з пасажыраў з цяжкім траумам зышчаны ў бальницу.

Ёсьць і ў нас бэйсбалісты

Паводле выніку 2008 году, «Берацьцейскія зубры» ўзьняліся на адну пазыцыю ў рэйтынгу 50 наилепшых бэйсбольных камандаў Эўропы і занялі 43-ю пазыцыю. Гэта адзіная беларуская каманда, якая ўвайшла ў топ-50. У 2008 годзе «Берацьцейскія зубры» стаў сіміразовымі чэмпіёнамі Беларусі на бійсбе і занялі другое месца ў кваліфікацыйным Кубку Эўропы.

Паводле ЛК, БелаПАН, БЕЛТА, s13.ru, darriss.livejournal.com, gorliwy-litwin.livejournal.com

Ня ўсе пачвары жывуць у Афрыцы

Вось сымбаль твой!

Што здаецца нам пачварным? Зазвычай тое, што не адпавядае нашым уяўленням пра звычайнасць. Гэткім чынам, тое, што выглядае нязвычысм, можа ў нас асцяпіцца менавіта з пачварнасцю.

Чытаючы книгі пра прыроду далёкіх краёў, гараточы альбомы з пярэстымі карцінкамі, напоўненыя рознымі пачварамі, мы ўяўлем дзялікі съвіт тропікай невераема прыгожкім і невераемын ж неяснычным... Прыкладна так і ёсць. Але ў тых краях жывуць цікеры мільярды, а месца для тамтэйшых пачвараў і пачварыкай усё меней.

У нашай краіне людзей робіцца меней, здырчыя пусткі застаюцца лесам, коліс асуцнаныя балаты ізноў становяцца часткаю прыроды. І тут, паміж пустак, **баготы беларускай зямлі**, на ўзбядроўкісікі **ракі шумнічнай**, пікаўнаму воку можа патрапіцца багата ўсяго незвычайнага, амаль пачварнага. Няма патрэбы ехаць у Афрыку.

Напрыклад, у нашай вадзе жывуть дзіўныя і нязнаныя для баль-

шыні суячынныкай стварэнні — мянега. На першы погляд — рыба. Доўгасць цела, плаўнікі, хвост. Праўда, у камплект уваходзіць яшчэ адзін орган, у рыбай рэдкі — прысмокча. Её мянега чапляеца за камяні на перакатах, а то і за большых рыбін... Аднак, усё па парадку.

У Беларусі іх аж трох відаў: мянега рачная (*Lampetra fluviatilis*), мянега ручнавая (*Lampetra planeri*) — у басейнах Бугу, Дзвіны, Неману; мянега ўкраінская (*Lampetra plana*, або *Eudontomyzon mariae*) — у басейнах Дніпра і Неману. Дзіва што ў народных гаворках багата іхніх называў: веераніца, веераніца, вікон, відун, вутрыца, вярцелка, сік, сікава ды розных іншых. Тры віды, што водзяцца ў нас, розніца крыху пранорычымі, памерамі, і, перадусім, тэрмінамі нераставанняў. Іхні афарбочка ад пёна-шнуркай да брунатнай, з металічнымі бліскамі, а трываласць

ты пазычаная з польскай, куды патрапіла з немецкай, дзе называе мянега *Neunauge*, утвораная ад *nein* — дзесьць і *auge* — вока. Бо ў мянегаў апіроч сівых двух сапраўдных вачей ёсць яшчэ пяць сем вельмі падобных да іх пчелінных адтулінай, што разам утвараюць 9 «вачэй». У далёкіх африканскіх рэгіёнах гэтыя істоты вырастоцца да палутара метраў. У нас яны пімат менинія, ад 15 см. Хопльяя балтыйскіх берагоў сустэрэні можна і мэтровыя экземпляры. Туды яны трапляюць, усмактаўшысі ў целы ласосу, і жывуць на іх на-калькі гадоў. Яны ўтрымоўваюцца ў целы і іншых рыбай, смокчуткроў, выядоць мышы і вантрабы. Кормяцца таксама беспозвоночнымі,

лічынкі — водарасцямі, дэтрытам. А дарослыя экземпляры мянегі ручаваюць не ѹядуць наагул! Іх харчавальная сістэма пераўтвараецца ў рудымент у выглядзе непраходнай кіпкі. Вагою такія мянегі бываюць да 3 кг.

Уедлівасць, прычыліўшася ў гэтых істотах, як і форма паслужылі беларускаму фальклёру. **Так дзеука як мянег, ледзь па радиц' убё!** Асцяпні жарты зазвычай ужо не для CMI.

Хоць у Старым Запавене наўпраст ёсць забарона ўжывальць на сітуаційнай базі пераў і без лускі, наўшы продкі, як і іншыя жыхары Паўночнага Эўропы, гэты запавет інтараўляць. Як гэта на сесіі вандроў,

ментузоў ды самоў? Не бяды, што яны без лускі. Гэтае паслужыла мянега. Пры тым яна лічыца нагэтулькі смачна, што ангельскі кароль Генрых I у 1135 годзе проста памер ад перадзёру тлустымі мянёгами.

Надта ж ласыя да мянегаў наўшы суседзі — латышы, у якіх гэтыя істоты лічыцца ледзь не націянальнай страваю. Беларусы, аднак, мянегаў на надта шануюць. Па-першое — і так хапац чаго сесі. Па-другое — мянегі напазішваюць у тканках атрут, у сваіх скурных залозах, якія трывае нават пры вялікай тэмпэратуры. Таму іх німажкоў варыць, бо атручваюцца ўесь навар! Адно што іх ляства можна зіпкаваць у вялікай колькасці алею. Альбо замарыцаўць, як робяць тия ж латышы. А лепей на брацца, як іхма досведу.

Пабачыць гэтыя дзіўныя стварэнні можна хіба падчас настарту, вясною, калі яны зьбіваюцца ў вялікай гурмі на каменных перакатах з хуткай шыльні.

Сыпелая ікра мянегаў жаўтаватава-блакітная, роўная, нібы пасцеркі, і яе можна нават убачыць скрэз трывубішкі самкі. Пасцялі настарту мянегі гніць. Вылупіўшися, лічынкі мянегаў нагадваюць блакі прыгушчавых пішків. Аднак, якія зіпкавацца ў гэтым. Гэтакі паслужылі прац колькі гадоў пераўтвараюцца ў дарослую істоту. А вось мэтамарфоза іхнай адбываецца ўзімку, зазвычай на чацвертым годзе жыцця. Цела робіцца танчэйшым, адкрываючыца ўсе трачныя падухі. Такія жарты зазвычай ужо не для CMI.

Сяргей Харэўскі

Мянега (*Lampetra*)

водная пазычаночная жывёла кіслародных, атраду мянегавых, што падзелены на 3 сямействы мянегаў, 7 родоў, калі 30 відаў. Мянега мае голае верацянопадобнае цела. Шкілі храстковы. Вочы разьвітыя, есць трэціе цемяное вока, здольнае разгавацца на сяўтло. Сэрца чыпрахвамэрнае.

Сыпінных плаўнікоў 1 або 2. Прахадніца мянегі жыве ў моры, на нераст мігрыраваць у рэкі; у жылых ручавых міног жыцьцёвые цыкл адбываецца ў прыснай вадзе.

У мянегі ляйкападобны рот, на дне прысмоктвальнага дыску; на языку і дыску

МАРIONA СІГІР ХАРЕЎСКА

Вечарына польскай і беларускай паэзіі

рэканструкцыя паэта

22 лістапада а 18.00 гадзіне
Беларускі кідоўшчынскі музей-музей-тэатр, вуліца Ільі Міроноўскага, 21
(Пакетка)

Інстытут Польскі
Institut Polski

22 лістапада а 18.00 гадзіне
Беларускі кідоўшчынскі музей-музей-тэатр, вуліца Ільі Міроноўскага, 21
(Пакетка)

Удзельнікі: Індрэй Дзянісавіч
Любашэвіч, Іван Семёновіч
Дзянісавіч, Аляксандр Розанав
Марыя Мартынавіч
Андрэй Каданоўскі
Гіасць з Польшчы
Адам Шемякін

Удзельнікі: Індрэй Дзянісавіч
Любашэвіч, Іван Семёновіч
Дзянісавіч, Аляксандр Розанав
Марыя Мартынавіч
Андрэй Каданоўскі
Гіасць з Польшчы
Адам Шемякін

22 лістапада а 18.00 гадзіне
Беларускі кідоўшчынскі музей-музей-тэатр, вуліца Ільі Міроноўскага, 21
(Пакетка)

Інстытут Польскі
Institut Polski

На доўгай дарозе ад Беларуссии да Беларусі

Здымкі фатографа «НН» Юліі Дарашкевіч можна пабачыць у будынку Эўрапейскага гуманітарнага ўніверситету ў Вільні. Адкрытым экспазіцыям адбылося ў пятніцу, 14 лістапада. Выстава мае назыву «Ад Беларусі да Беларусі».

На ўсталяваным аўтакратичным дыктатуры беларускіх грамадзтва адказала доўгатэрміновым, рацыональным супротивам. Нават праз 13 гадоў пасля яе трымфу, замацаванага амантніўшымі рэфэрэндумамі, у Менску адбываюцца деманстрацыйны пратесты. У розных гарахадах квартэры хаты, дзе працуе інтэлектуальна асяродак, тримаюць свае дверы адкрытымі. Вольскі ладзіць канцэрты інспіраваныя на хутарах і ў клубіках, а дзе-небудзь на глушы Валожынскага раёна на ёнточнай клетцы аўтобуснага прыпынку можна напітраць на падрывы надпіс «Цені на маюць голасу».

У XIX стагодзьдзя ў Беларусі адбываліся сялянскія бунты і шляхецкай пайстальні на аднаўленыя грамадзянскіх правоў, забраных тыраніяй. Год упэўніў рабескай і Украінскай рэвалюцыяй, сусветных войнай і іншыя падзеі суседнім дзяржавамі, у XX стагодзьдзі ў Беларусі ўтвараліся партызанская рухі. Аўтарытарызм ХХI стагодзьдзя, такому ж непрымітнаму, процістаяць рух неўзгоднага супраціву — архінегвалтоўнага супраціву, сывіта, якое заўжды з наі.

Нават тыя, кім многі з вас, студэнтаў, прафесараў, касманапалітў, віленчукоў, пагарджаючы, ужо ня тыя. Яны выйшлі і не прыйшли, яны мяніяюць звычкі і ўзынімаюць сцягі, Бог ведама якія сцягі, часта яшча правіцьця, неталерантна, спрагла, з жыўёльным вігорам, як футбольныя фанаты на Кастрычніцкай — усе якія Кастрычніцкай — плошчы. Яны таксама хочуть стаць героямі. Новая нацыянальная ідэнтычнасць, часта інтуїцыйная, уся з пачуццяў супрэчнасці, яшчэ ружавеючы ада каліяйных комплексаў, саромеючыся сваёй каштоўнасцю, выбудоўвае новую рачайнасць.

Героі чакаюць сваіх фатографаў, унікальнае бацица праісніць незаважаным, праісніць незаважаным азначае не ўскрэснучы.

Буслы на даху разбрунага светавім касцёлу ў

Зембіне, іскрыстае купальле ў Ракаве, подзвіжная легенда зь піску — гэта толькі фон, надвор'е, дзярк для шэксціпраўскіх жарсыяў.

Дарашкевіч спавідае клясіку. Яна фатограф клясічнага часу і таму аддае перавагу клясічнай кампазіцыі і рytміцы здымкаў. Схіліцеся перад гэтай клясікай: цяжка быць фотарэпарцёрам у сваёй айчыні.

Дарашкевіч мae перавагу перад намі, бо яна раз на пять гадоў можа зьніць Лукашэнку, але Сасіна і мы можам зьніць штодзен. Нудзім (ня бываць з нудызмам) чырвонаглядэныя парадай і яшчэ нісьмельы карнавал Даждынак — усё гэта наш час,

ІМПРЕЗЫ

Да дні народзінаў Уладзімера Каараткевіча

25 лістапада ў Віцебску адбудзеца імпрэза, прымеркаваная да дні народзінаў пісменніка. Збор у 18.15 па помніку Каараткевічу. Таксама ў 18.40 у кінатэатры «Мір» адбудзеца паказ фільма «Слава легенды». Сустрака з Кастусем Ціцікам і Алемесем Пашкевічам.

24 лістапада на сядзібе ТБМ адбудзеца сустрака з пісменнікамі Кастусем Ціцікам «Выдавецкі дасягненыні беларускай літаратуры» і Алемесем Пашкевічам «Беларуская літаратура ў сваіх часах». Пачатак а 18-й. Уваход вольны.

Выяўлы-2008

6 снежня ў Тэатры расейскага раману «Чыгуначна», д. 27, корп.2) адбудзеца прэзэнтация літаратурна-мастакага праекту «Выяўлы-2008», што мae на імце прадставіць адразу не-калы кірунку развязаныя найноўшай беларускай культуры: літаратуры, музычы і візуалы. Вас чакаюць выступленні маладых паэтаў, якія будуть не толькі чытаць вершы, але і пакажуць свае адмысловыя праграмы. Пачатак а 18-й. Капіткі 5000. Даведка і заказ квіткоў па т.: (029) 560-77-93, 135-44-95 або праз e-mail: vuavu@list.ru.

ВЫСТАВЫ

Калекцыйная Спадчына Вялікага Княства

25 лістапада ў галерэі «Падземка» (пр. Незалежнасці, 43) адбудзеца прэзэнтация кніги «Калекцыйная Спадчына Вялікага Княства». У праграме — выступы аўтараў і выдаўцаў, аўтограф-сесія. Пачатак а 19-й.

ВЫСТАВЫ

Калекцыйная Спадчына Вялікага Княства

25 лістапада ў галерэі «Падземка» (пр. Незалежнасці, 43) адбудзеца прэзэнтация кніги «Калекцыйная Спадчына Вялікага Княства». У праграме — выступы аўтараў і выдаўцаў, аўтограф-сесія. Пачатак а 19-й.

КІНО НА ВЫХОДНЫ

Кінафармат «4x4»

У засцені кінафестывалю «Лістапад» праходзіць традыцыйны менскі кінафармат, але гэта не замінае яму прыпанаўца вінільную стужку. Галоўной разынай выгілдае «Крык муршашу» іранскай клясыкі Махмада Махмадзібафа. Жаночна якія вершы ў Бога, заражаныя ў атмасферу. Яны бірчы шлюб, а потым выпраўляюцца ў ідлю. Так пачынаюцца іхнія прыгody, насычаныя філязофскімі гутаркамі.

Іранская-французская карціна Кышшата Занусі, паастаўленая паводле п'есы Роні Фаміліяры, «Чорнае сонца» — таксама пра маладыя. Але сюжэт, заснаваны на саўпрадых падзеях, трагічны. Драма разгрэвта-еца на Сыциліі ў 1980-ія. Агата і Манфредзі — ідлю-ная пара і яны шычэльнікі. Ідлю парушае выгадковыя сцэны спілера. Сыцилійская традыцыя патрапіла да маладой удавы посты, але ў Кышшата Занусі на гэтым контрасте мерківаць.

Акрамя Занусі, які адно знаёма імя ю кінафармце — імяці ліхав Ган Байнгарнтар. Ігнація новая стужка — «Прачысьці масіг». Цынічны тэлепрадарс, які зрабі кар'еру на ідэйных размоўках шоў, сустракае дзіўчыну, што гарыць посты. Гравіяда пададыца засілі-саўдэй — галоўны герой, каб апрадуціцца перад жанчынай сваім мары, стварае падпольную группу, што абліччяе вайну ізвеяў. Роль прадуцца сыр'я папулярны харызматычны актор Морыс Блайбройт.

Чацверты фільм — нарвская камедыяна драма «ОХортан», што атрымала нарвскі прыз «Аманда» за найлепшы і гук і намінавалася на «Гран-прэ» кінафесту Фландрыя.

Фільмы кінафармату дэманструюцца ў кінатэатрах «Перамога», «Цэнтральны», «Аўрора», «Мір» з 20 па 23 лістапада.

Андрэй Расінскі

Дні польскага кіно

3-26 да 30 лістапада ў кінатэатры «Цэнтральны» (пр. Незалежнасці, 43) — Дні польскага кіно. Пачатак усіх сісані ў 18.30.

26 лістапада — анімацыйная праграма: «Сола на цэліне», «Кропак», «Вэлагоню», «Гастроіка інструмент», «Ісцін».

27 лістапада — «Іадвор» ў заўтра».

28 лістапада — «Караход».

29 лістапада — «Хто ніколі на жыў».

30 лістапада — «Рэзэрвация».

8 снежня працуе выставка твораў Ізраіля Басава «Вяртанье ў горад».

КАНЦЭРТЫ

Барока на Залатой Горцы

У менскім касцёле Найсвяцейшай Тройцы (Свяціца Роха) 29 лістапада адбудзеца канцэрт старадаўнай музыкі эпохи Барока. Пачатак а 19-й. Уваход вольны.

Канцэрт французскай сынавачкі Дафні

1 снежня ў вілакі залі Філіармоніі — канцэрт французскай сынавачкі Дафні. Пачатак а 19-й.

Крама

21 лістапада ў «Рэактары» (Харужай, 29) — вялікі сольны канцэрт Крамы. Пачатак а 19-й. Кейткі: 15000-40000.

GARADzKJA

26 лістапада ў «DClub» (Броўкі, 22) — GARADzKJA з презентаций новага альбому «Blind piezu». Пачатак а 19-й.

Атмараў і Сяргей Пукст

27 лістапада ў «Графіцы» (з. в. Калініна, 16) — граючы Атмараў і Сяргей Пукст. Пачатак а 20-й

ТЭАТРЫ

Купалаўскі тэатр

21 (пт) — «Сыон-музыка»
22 (сб) — «Волхв»
23 (ндз) — «Ідзілія»
24 (пн) — «КІМ»
25 (аўт) — «Больш чым дождж»
26 (ср), 27 (чц) — «Дэзві Ваньшыніца»
28 (пт) — «Вечар»
29 (сб) — «Мастэр»
30 (ндз) — «Макбэт»
30 (ндз) — «Афрыка»
24 (пн), 26 (ср) — «Дамска танга»

Свякі палітвязнямі чакаюць магчымасці перадачу калі турмы на Акрецьціна. Беларусь, Менск, сакавік 2006. Фота Юліі Дарашкевіч з выставы ў ЭГУ, Вільня.

ФОТАФАКТ

25 гадоў таму за такое 6 далі 25 гадоў. Сёньня ж выява правадыра пралетарыяту ператварылася ў аўтэк для беларускіх авангардных дызайнероў. Яны прастаўлялі калекцыі 16 лістапада ў Менску, падчас фэстывалю моды «Мамант-2008».

Усім чыноўнікам — прайсьці акторскія курсы

Стэнаграма нарады пра эфектыўнасць мераў па барацьбе з неэфектыўнымі нарадамі. Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Такім чынам, вынікі нарады выявілі, што сярод нашых кіраўнікоў пануе фармалізм. Хоць я дастатковая дўгота чакаў, калі будучы выкананы мае даручэнні па татальному выкананені з жыцця нашага грамадства ліха, імя якому — неэфектыўныя нарады па эфектыўнасці мераў барацьбы з чым бы там ні было, — усё застаецца як і раней. Наша краіна змайе высокую пазыцыю ў сусветных рэйтингах па ўзору эфектыўнасці правядзення нарадаў па эфектыўнасці мераў па барацьбе з чым бы там ні было і мы павінныя не дапусціць адваротнага!

Мне ўвесь час дакладваючы: там затрымалі ўрача, які правёў дрэнную нараду па эфектыўнасці мераў па барацьбе з грыпам; там ідэял ЖЭСу арганізаў слабую нараду па проблемах вывазу смецьця. Аднак ніводнага слова ні какуць па асобай з найвышэйшых эшалёнаў улады. Хоць факты відавочныя. Колькі разу я прасіў правесць на

республіканскім узроўні добрую нараду наконт махінацый з кватэрамі? І што? Думаеше, вядучыя як Карабас-Барабас, гнейна круші вачмі і кідаўся пагрозамі? Не! Усё прайшло ціха, пасядзелі, пакалякалі, як там БАТЭ згулуў, і разышліся. І гэта яшчэ ня ўсё! Цігам усёй нарады не разу не прагучыў выраз: «І меры будуть прынятыя жастачайшыя».

Людзі ж падуманаюць, што ў нас урад нічым не займае! Абсалютна запушчаная справа ў галіне мімікі ё жастачуляць. Дзяржкантроль міне пэрыядично інформуе, што некаторыя губернатары падчас нарадаў на стацкіх па стале кулаком і ні робіць жудасных грымасай! Не кажу ўжо пра тэмбр голасу. Ёсьць у нас чыноўнікі, якія на нарадах гаворяць фальцэтам! Пра што тут можна казаць?

А кадравыя пратэцыянізм? Чаму падчас нарады пра

эфектыўнасць мераў па барацьбе за нарыхтоўку кармоў кіраўнік абласной вэртыкали не наехаў на свайго зама? Бо гэта ягоны швагер у чацвертай стрэчы, як дакладае Дзяржкантроль. Галоўнае — пакрыць сваі!

Але на выйдзе! Таму генпрокурору загад — прымусіць усіх чыноўнікаў прайсьці акторскія курсы, абнавіць лексікан фразамі кшталту «па сынены ўсіх размажу», галовы палітуць, рогі паадышыбаю, калі плян праваліце». Тэрмін выканання — дзесяць дзён. Хачу падкрасіць — усе, хто думае, што гэтай нарадай усё абліжыуцца, жорстка памыляюцца. Я асабіста буду праглядаць выпускіні акторскія працы ўсіх кіраўнікоў абліжынкамаў, і калі скажу «ня веру» — літасць не чакайце.

Інакш стабільнасць, якую мы будавалі гадамі, можа абрацінца ў адначасьце.

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

СЯБРОЎСКІЯ ПАДАРОЖЖЫ

Пасміцінскі Слуцкага зборнага чыну. 23 лістапада — традыцыйны выезд па місіяхах Слуцкага зборнага чыну: вёскі Семежава, Грозава, горад Слуцак. У Слуцку адбываецца экспкурсія і пказ да дакументальнага фільму «Слуцкі броніны чын». Для атрымання падрабязнай інфармацыі і запісу на пасездъ звязацца па телефоне (044) 763-42-51 (Антон) Запрашаем падарожжа 23 лістапада (надзея) па

маршруце: Менск—Беніца—Крэва—Бараны—Гальшаны—Вішнева—Дзясятнікі—Валожын—Менск. 28 лістапада — 1 сінкінг Лівер—Грун—Уладзімер Вільніскі—Зінкін. Т.: (029) 622-57-20, (029) 509-12-16, (029) 110-19-28; Zmikas@tut.by
Місічнікі Караткевічі. У горадзе народіна Уладзімера Караткевіча ладзіцца сандародка па дарэгах саюзу місічнікі пісменнікі. Выезд ў Менску 23 лістапада. 7.30 раніцы. Магіль падрабязная інфармація: (029) 761-07-94 (Кірыла).

«НН» СТО ГАДОЎ З ВАМИ

Гэты сваю гутарку імператар дазволіў надрукаваць у газетах, думаючы, што Англія гляне прыхільнім вокам на яго старанні дзеяля каўчынікі яе. Але выйшла саўсін ні тоя, на што Вільгельм меў надзею: ясно Эўропа, у тым і сама Англія, падняла крык, што немцамія можна верыць, бо ў палітыцы яны круцяць, ашукваюць. Усе начали насымікацца над немцамі і хінай палітыкай.

«Наша Ніва».

№23 ад 20 лістапада. 1908

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Наша Ніва»:

З. Вольскі (1906), А. Уласаў (1906—1914),

Янка Купала (1914—1915), А. Лукечевіч,

У. Знамірскі (1920), Д. Дубавец (1991—2000),

сакратарка рэдакцыі Настя Бакунінская

шоф-рэдактар Андрэй Дынко

гaloўны рэдактар Андрэй Скурко

мастак-рэдактар Сяргей Харэцкі

заснавальнік Місічны фонд выдання газеты «Наша Ніва»

выдавец Прыватнае прадпрыемства «Суровічы»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСА:

220050, Менск, а/c 537

Tel/fax: (017) 284-73-29,

E-mail: nn@nn.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Складына «Наша Ніва» забавіковая. 12 пасос фарматам А2, біярх. арх. Друкані РПЧ «Відавецца флагу Дон друку». Менск, пр. Славы, 15. Тел.: (017) 284-73-29. Пісцінік: А. Уласаў. Код абароны: Позадзенне біярху-іздатца прызначана выданію №51 за 14 сакавіка 2007, відадзенне: Міністэрства культуры Республікі Беларусь. Юрыйскі адрес: 220201, г. Менск, пр. Ракасоўскага, 102-71. Ріп. 301206280014 у МГДАТ «Белпошта», Менск, код 764.

Наклад 2239. Газета выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падписаны друк 23.00.19.11.2008.

Заново 6418.

Рэдакцыйны адрес: Ракасоўская, 102-71.

Ня ўсё ў жыцьці апошні раз

Каб штотыдзень атрымліваць газету, дасылайце адресы і грошы за газету. Комп на месяц — 12 тыс. рублёў.

1) Просім усіх ахвотных чытаць газету паведамліць у Рэдакцыю свае адресы і тэлефоны. Гэта можна зрабіць праз: тэлефоны: (017) 284-73-29, (029) 260-78-32, (029) 618-54-84, e-mail: dastauka@nn.by, паштовы адрес: 220050, г. Менск, а/c 537.

2) Просім у блізкіну банкаўскага паведамлення ці паштовага перакладчыка дакладна і разбірна пазначыць адрас, у тым ліку паштовы індекс і код пад'язду.

Дзякую

Мікалаю Х., Дзмітрыю П., Генадзю Л. з Гомелю.
Івану Д., з Мінскага раёну.
Аляксандру А., Сяргею К. з Пінскага раёну.
Паўлю П. з Хойніцкага раёну.
Наталіі Г. з Салігорскага раёну.
Міхailу Ш., Mihailu Sh. з Кіевіцкага раёну.
Вячаславу С., Лідзіі А., Алесяю Б. з Баранавіцкага раёну.
Ірыне З. з Смалявіцкага раёну.
Дз. С., Аляксандру К., Ларысе Л., Віталію Б. Генадзю К., Аляксею П. з Гродненскага раёну.

ПАВЕДАМЛЕННЕ

ПНПУП "Суровічы", УНПУ 190 786 828
МГД ААТ "Белінвестбанк", вул. Калектарная, 11, Менск, код 764

Рахунак ат-
рымальніка 3012 206 280 014

Асабовы
рахунак

ПНПУП "Суровічы", УНПУ 190 786 828

МГД ААТ "Белінвестбанк", вул. Калектарная, 11, Менск, код 764

Рахунак ат-
рымальніка 3012 206 280 014

Асабовы
рахунак

ПНПУП "Суровічы", УНПУ 190 786 828

МГД ААТ "Белінвестбанк", вул. Калектарная, 11, Менск, код 764

Рахунак ат-
рымальніка 3012 206 280 014

Асабовы
рахунак

КВІТАЦІІ

Касір

М.І.І.

© НАША НІВА. Складына «Наша Ніва» забавіковая. 12 пасос фарматам А2, біярх. арх. Друкані РПЧ «Відавецца флагу Дон друку». Менск, пр. Славы, 15. Тел.: (017) 284-73-29. Пісцінік: А. Уласаў. Код абароны: Позадзенне біярху-іздатца прызначана выданію №51 за 14 сакавіка 2007, відадзенне: Міністэрства культуры Республікі Беларусь. Юрыйскі адрес: 220201, г. Менск, пр. Ракасоўскага, 102-71. Ріп. 301206280014 у МГДАТ «Белпошта», Менск, код 764.

Наклад 2239. Газета выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падписаны друк 23.00.19.11.2008.

Заново 6418.

Рэдакцыйны адрес: Ракасоўская, 102-71.